

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA EKONOMICKÉ ŽURNALISTIKY

Korupce v České republice a její formy
Corruption in the Czech Republic and its forms

Student: Simona Podobová
Vedoucí bakalářské práce: Ing. Jana Gibarti, Ph.D.

Ostrava 2012

Prohlašuji, že jsem celou práci, včetně všech příloh, vypracovala samostatně.

V Ostravě dne 11. května 2012

.....
Simona Podobová

Na tomto místě bych chtěla poděkovat vedoucí mé bakalářské práce Ing. Janě Gibarti, Ph.D. za průběžnou kontrolu a podnětné připomínky a Mgr. Ivaně Šulákové za odbornou pomoc s vypracováním žurnalistické části mé bakalářské práce.

Obsah

1	ÚVOD	5
2	PŘÍČINY A DOPADY KORUPCE.....	7
2.1	Historie korupce.....	7
2.2	Definice korupce.....	9
2.3	Formy korupce.....	12
2.3.1	<i>Korupce podle intenzity páčání</i>	12
2.3.2	<i>Korupce podle využití soukromých prostředků k ovlivňování veřejných rozhodnutí</i>	13
2.3.3	<i>Korupce podle výskytu</i>	14
2.4	Příčiny korupce	16
2.4.1	<i>Faktory vytvářející a napomáhající korupčnímu prostředí</i>	17
2.4.2	<i>Stádia korupce</i>	18
2.5	Dopady korupce	19
3	KORUPCE V ČESKÉ REPUBLICE.....	21
3.1	Historie korupce v České republice	21
3.2	Způsoby měření korupce	22
3.2.1	<i>Expertní hodnocení</i>	23
3.2.2	<i>Šetření v rámci firem a obyvatel</i>	24
3.2.3	<i>Složené indexy</i>	28
3.2.4	<i>Využití objektivních dat</i>	29
3.3	Korupce a postih v českém právu	30
3.3.1	<i>Trestní zákoník</i>	31
3.3.2	<i>Obchodní zákoník</i>	32
3.4	Subjekty zabývající se korupcí	33
3.4.1	<i>Vládní organizace</i>	33
3.4.2	<i>Nevládní neziskové organizace</i>	35
3.4.3	<i>Mezinárodní protikorupční organizace</i>	37
3.5	Protikorupční nástroje a opatření	38
3.5.1	<i>Protikorupční nástroje a opatření vládních organizací</i>	39
3.5.2	<i>Protikorupční nástroje a opatření neziskových organizací</i>	41
3.5.3	<i>Protikorupční nástroje a opatření mezinárodních organizací</i>	43

3.6	Příklady korupčního jednání v České republice	44
4	VYUŽITÍ ŘEŠENÉ PROBLEMATIKY V ŽURNALISTICE.....	46
4.1	Editorial	46
4.2	Úvodník	47
4.3	Rozhovor.....	49
4.4	Anketa	53
5	ZÁVĚR	56
	Seznam použité literatury	58
	Seznam zkratk.....	63
	Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce	
	Seznam příloh	

1 ÚVOD

Korupce je často chápána jako nemoc společnosti, a každá nemoc má své příznaky, stádia i následky. A stejně tak tomu je i u korupce. Nejedná se však o žádný novodobý jev, korupce tu je stále a může se objevit kdykoliv a kdekoliv. Proto, bych se ráda ve své bakalářské práci zabývala právě problematikou korupce, která je dnes více než aktuální. Možná tomu tak je i díky neustálému tlaku ze strany médií. Cíl mé bakalářské práce, který jsem si stanovila, je popsat formy korupce. Dále také provést stručnou analýzu forem korupce v České republice a zaměřit se na kořeny korupce v naší zemi, a také na vývoj míry korupce oproti ostatním zemím. Cílem mé práce také bylo zjistit, zda se v České republice vede protikorupční boj, konkrétněji, jaké organizace bojují proti korupci a jakými prostředky.

V první části mé bakalářské práce se zaměřuji na pojem korupce obecně. Nezabývám se však pouze korupcí samotnou, ale i dalšími podobnými jevy, se kterými úzce souvisí, jako jsou například klientelismus, nepotismus, střet zájmů či lobbying. Proto jsem při zpracovávání první části použila metodu pozorování, abych mohla veškeré jevy definovat. Z publikací, z kterých jsem čerpala, bylo ale velice těžké najít jasnou a striktní definici pro korupci, která by byla uznávána všemi. Zabývala jsem se tedy otázkou, proč tomu tak je. Jako univerzální jsem stanovila definici autorů Jana Chmelíka a Zdeňka Tomici, protože ta jako jediná obsahovala vše z ostatních definic.

Ve své práci se také zaměřuji na zmiňované formy korupce, respektive oblasti, kde a v jaké míře se lze setkat s korupčním jednáním, a na příčiny vzniku korupce, a s ním i spojené stádia a faktory napomáhající korupčnímu jednání. Jelikož je korupce negativním jevem, existují také dopady, které jsou jak společenské, ekonomické, tak třeba i politické, často však v jejich důsledku dochází k podlomení demokracie a k nedůvěře v právní stát.

Druhou část své bakalářské práce jsem nazvala „Korupce v České republice“. V ní se zabývám kořeny korupce v naší zemi, s čímž úzce souvisí malá a velká privatizace, která proběhla po roce 1989.

Velkou část jsem také věnovala v mé bakalářské práci způsobům měření korupce. Kde jsem vycházela z publikace Korupce v ekonomické teorii a praxi od autorky Jolany Volejníkové. Jelikož se o korupci mluví jako o celosvětovém problému, je tedy více než jasné, že Česká republika není jedinou zemí zasaženou korupčním jednáním. Proto jsem se zaměřila na indexy, ve kterých je srovnávána míra korupce v České republice

s ostatními zeměmi, a to ať už v rámci šetření obyvatel a firem, expertního hodnocení, či využití objektivních dat. Přičemž jsem použila metodu srovnávání.

Jelikož je korupce negativním jevem, jedná se zároveň také o trestný čin, a to i přestože to často tak nevypadá. V českém právu se o korupci jako takové nedočteme, proto se zabývám především trestním zákoníkem, kde je korupční jednání označeno jako úplatkářství a kde jsem opět použila metodu srovnávání, tentokrát jsem se ale zaměřila na srovnání v čase, respektive jak se úplatkářství vyvíjí v rámci let v České republice. Ať už ale mluvíme o úplatkářství či o korupci, vždy se jedná o chování, proti kterému by se mělo bojovat. Proto se ve své práci také věnuji organizacím, které se zaměřují na boj s korupcí. A to ať už se jedná o vládní či nevládní instituce. Každá z nich má své rozdílné protikorupční opatření a nástroje. Vláda České republiky, mezinárodní organizace Transparency International, Organizace spojených národů, ale i nevládní neziskové organizace se snaží bojovat po svém. To, že jsou protikorupční organizace zapotřebí, také dokazuje čím dál tím vyšší počet korupčních případů, které na území České republiky zaznamenáváme. Bohužel korupce se dostane opravdu všude. Budeme-li mluvit o politice, o veřejných zakázkách, či třeba dokonce i o oblasti sportu, tak tam všude se s korupčním jednáním lze setkat.

Do své poslední části bakalářské práce jsem zahrnula žurnalistické žánry jako je editorial, úvodník, rozhovor a anketu. Jako první se věnuji editoriale, kterým jsem chtěla celou tuto žurnalistickou část uvést a zdůvodnit, proč právě téma korupce. Jedná se o palčivé téma, které je v médiích neustále omýváno. Jedním z největších problémů je transparentnost, ať už veřejných, či neveřejných zakázek. Proto i úvodník jsem postavila na tomto problému. Rozhovor vedu s předsedou občanského sdružení Oživení Štěpánem Rattayem, kterého jsem se ptala nejen na to, co se změnilo s přijetím novely o veřejných zakázkách, ale i na to, zda se s korupcí vůbec dá vést rovnoměrný boj. Celou část uzavírám anketní otázkou, kterou jsem položila 14 respondentům, z nichž jsem vybrala sedm nejzajímavějších odpovědí.

2 PŘÍČINY A DOPADY KORUPCE

Chápání korupce je velice problematické. Pro úplné pochopení její podstaty je velmi důležité znát nejen historii korupce, podněty korupce, prostředí jejího výskytu, ale hlavně i příčiny jejího vzniku. Jelikož neexistuje jev bez žádných příčin, tak jako neexistuje příčina bez žádných dopadů, proto i korupce má své příčiny vzniku a často negativní následky.

Ovšem zodpovědět to, proč je korupce označována za špatnou, není snadná otázka. Ať už například ekonomové tvrdí, že korupce škodí ekonomické výkonnosti, je jasné, že v každé oblasti si korupce škodí po svém. Podle politologů je totiž zas problematická hlavně pro demokratické vládnutí, protože ničí důvěru v politické instituce a politickou odpovědnost, a často politiky provokuje k tomu, aby jednali ve svém soukromém zájmu, než v tom veřejném. Avšak podle většiny je korupci přiřazován ve všech oblastech hlavně atribut nespravedlnosti.¹

2.1 Historie korupce

Korupce není žádný novodobý jev, je tedy více než jasné, že se jedná o dlouhodobý stav, se kterým se lidé setkávají už od dob dávných. Například ve Starobabylonské říši za vlády Chammurapiho (1792 – 1750 př. n. l.) již můžeme také mluvit o korupci. Chammurapiho zákoník totiž obsahoval podobná protikorupční opatření, která bychom mohli přirovnat k těm dnešním.²

Stejně tak v antickém Řecku, starověké Indii či v Římské říši se již dalo mluvit o korupčním chování. Což dokazuje i korupční příběh aténského řečníka a politika Démosthena, který byl za svůj čin později odsouzen k vysoké pokutě a uvrhnut do vězení: *„Démostenés ... zpočátku (Aténanům) radil, aby Harpala zahnali a neodvážili se obec uvrhnout do války z příčiny, která nebyla ani nevyhnutelná, ani spravedlivá. O několik dnů později, když se sepisoval inventář Harpalova bohatství ..., Démostenés si s požitkem prohlížel jeden (zlatý) kalich cizí výroby ... podivil se nad jeho vahou a zeptal se Harpala, kolik váží. Tu se Harpalos usmál a řekl: ‚Tobě přinese dvacet talentů.‘ A jen co nastala noc, poslal mu kalich s dvaceti talenty. ... A skutečně, Démostenés neodolal, ale naopak,*

¹ SMITH, Michael L. *Vnímání a realita korupce v České republice: nové výzkumy, metody a postupy*. Praha: ISEA – Institut pro sociální a ekonomické analýzy, 2008. s. 115. ISBN 978-80-903316-4-8.

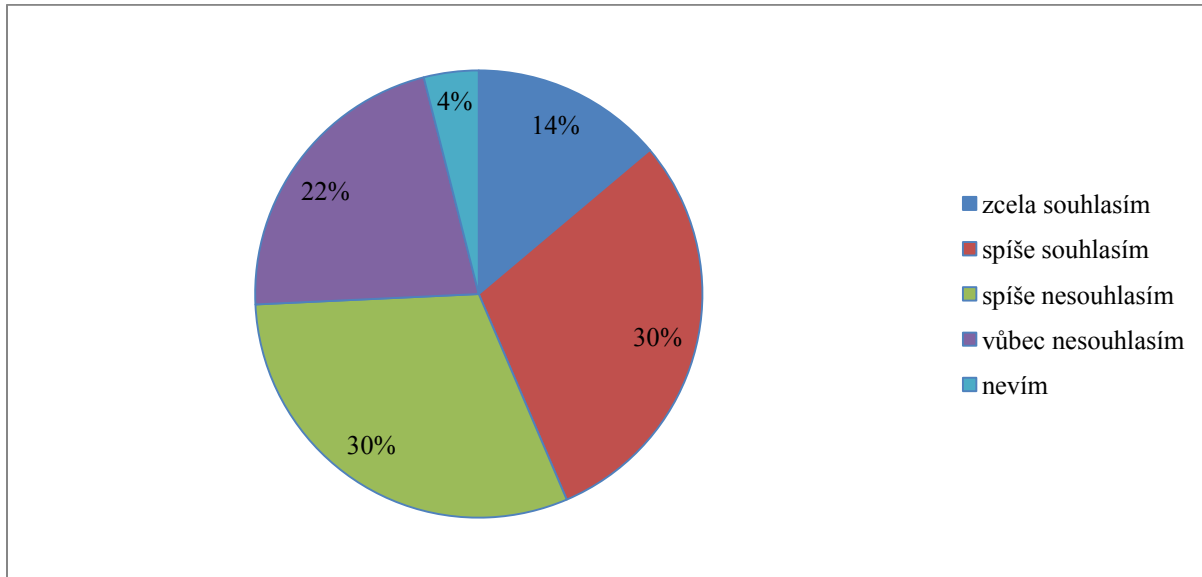
² CHMELÍK, Jan a Zdeněk TOMICA. *Korupce a úplatkářství*. Praha: Linde Praha, 2011. s. 9. ISBN 978-80-7201-853-6.

ten dar ho tak oslepil, že se přidal na Harpalovu stranu ... A na druhý den přišel do shromáždění s krkem pevně ovinutým vlněnými šátky; a když jej lid vzýval, aby povstal a promluvil, odmítl tak udělat, naznačuje posunky, že nemá hlas.“³

Také v Platónově představě o ideálním státu, lze mluvit o varování před korupcí a mocí. A stejně tak i Platónův žák Aristotelés hovořil o nepřirozeném a nemravném nabývání bohatství, „ ... *druzí opět v braní překračují míru a berou odevšad a všechno, jako ti kteří provozují nedůstojné živnosti, kuplíři a všichni podobní, i lichváři, které malé částky půjčují na vysoké úroky. Všichni tito berou odtud, odkud nemají, a tolik, kolik nemají. Zdá se, že jest jim společná hanebná ziskuchtivost, neboť všichni berou na sebe hanbu pro zisk, a to i pro zisk skrovný.*“⁴

Můžeme tedy říci, že korupce má opravdu tuhou kořenu. Přežila již několik tisíciletí a dostala se do všech míst, kam jen mohla. Podobně to vidí i dotázaní z výzkumu společnosti Gfk Czech, jak je uvedeno v grafu níže (viz Graf 2.1). Většina z nich si myslí, že korupce tu vždy byla a bude, avšak boj proti korupci smysl určitě má. Je ale i velká většina těch, kteří boj s korupcí vidí jako zbytečný.

Graf 2.1 Proti korupci nemá smysl vůbec bojovat, vždy tady byla a také bude

Zdroj: GFK CZECH. *Korupce tu byla a také bude, myslí si občané České republiky.* [online]. 2010. [cit. 2012-04-10]. Dostupné z: http://www.gfk.cz/public_relations/press/press_articles/005716/index.cz.html. Vlastní zpracování 2012.

³ FRÍČ, Pavol. *Korupce na český způsob. G plus G*, 1999. s. 10. ISBN 80-86103-26-9.

⁴ VOLEJNÍKOVÁ, Jolana. *Korupce v ekonomické teorii a praxi*. Zeleneč: Profess Consulting, 2007. s. 63. ISBN 978-80-7259-055-1.

2.2 Definice korupce

Definice pojmu korupce je hned několik. Každá z nich však na korupci nahlíží z různých úhlů pohledu, a proto autoři definic ne vždy, zohledňují všechny její aspekty. Neexistuje tedy doposud žádná definice korupce, která by byla přijímána všemi. Můžeme ji ale charakterizovat jako způsob jednání, který se vědomě odchyluje od závazných norem. V korupčním stavu jsou vždy dva subjekty, a to subjekt korumpující a subjekt korumpovaný. Vždy ale podstatou korupčního jednání je odměna za neoprávněně získanou výhodu.⁵

Termín korupce vychází z latinského výrazu „rumpere“, což znamená zlomit, rozlomit či přetrhnout. Latinský výraz „corruptus“ se pak do českého jazyka dá přeložit mnoha způsoby, například jako zkažený, zvrácený, podplacený či znečištěný. V České republice je však korupce také chápána jako synonymum ke slovu „úplatkářství“.⁶

Například definice korupce podle Ministerstva vnitra ČR zní takto: „*Korupci lze charakterizovat jako vztah mezi dvěma subjekty, ať jednotlivci nebo institucemi, z nichž jeden nabízí a většinou i poskytuje druhému určitou formu odměny za poskytnutí či příslib neoprávněné výhody. Druhý pak očekává, že za tuto poskytnutou výhodu mu bude slíbená materiální či nemateriální odměna poskytnuta.*“⁷

Zatímco organizace Transparency International Česká republika chápe korupci jako: „*Korupci lze definovat jako zneužití svěřených pravomocí za účelem získání nezaslouženého osobního (soukromého) prospěchu.*“⁸

Shodu v definicích korupce nelze ani očekávat. Představy o korupci jsou totiž zakotveny ve sporných a měnících se výkladech sociálních a politických norem. Je ale přirozenou věcí, že společnost hledá univerzální definici, která by byla uznávána všemi. I přestože neexistuje jedna společně uznávaná definice, neexistuje ani špatná definice korupce.⁹

Téměř každá literatura se ale shodne, že korupce je nemoc celé společnosti. Musíme si však uvědomit, že korupce zahrnuje i taková jednání, která nejsou předmětem

⁵ viz VOLEJNÍKOVÁ, s. 13-17.

⁶ viz CHMELÍK a TOMICA, s. 15.

⁷ MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Jak definovat pojem korupce*. [online]. 2010. [cit. 2012-04-11]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/faq-vymezeni-pojmu-jak-definovat-pojem-korupce.aspx>.

⁸ TRANSPARENCY INTERNATIONAL. *Co je to korupce*. [online]. 2011. [cit. 2012-04-11]. Dostupné z: <http://www.transparency.cz/korupce/>.

⁹ viz SMITH, s. 115.

veřejnoprávní ochrany a tudíž jsou jenom těžko postižitelná. Může se jednat o takové formy, jako jsou například různé druhy nepotismu a klientelismu.¹⁰

- **Nepotismus** – Z italského slova „nepos“, neboli v češtině chápáno jako synovec. Nepotismus znamená prosazování příbuzných či svěřenců na významná místa ve všech oborech společnosti, jejichž hlavním úkolem je, aby mohli kontrolovat danou oblast, ve které fungují. Ať už se jedná o sféru politickou, ekonomickou či sociální.¹¹
- **Klientelismus** – Z latinského slova „cliens“, neboli v češtině chápáno jako svěřenec, chráněncem nebo také poddaný. Klientelismus je založený na vzájemných úsluhách mezi klienty a mocnými osobami. Jedná se o výrazně nesouměrný vztah, kdy ale jisté závazky mají obě strany. Klienti napomáhají k co nejlepší reputaci mocných osob a ty jim na oplátku poskytují ochranu.¹²

Oba tyto výše zmíněné jevy však spojuje jedno. Z uvedených definic vyplývá, že se jedná o zcela negativní a nežádoucí stavy. Jsou ale i takové jevy, které nutně negativní být nemusí a které i když s korupcí souvisejí, přesto korupcí samy o sobě nejsou. Jedná se o marginální jevy, jako je střet zájmů a lobbying, které vytvářejí ideální prostředí a příležitosti ke korupci:

- **Střet zájmů** – Nejedná se o korupční chování, jde ale o stav, ve kterém je riziko korupce vysoké. Většinou ke střetu zájmů dochází tam, kde se výkon zaměstnání nebo daná funkce dostává ať už přímo či nepřímo do rozporu se soukromým zájmem té určité osoby, která je v onom zaměstnání či funkci. Střet zájmů většinou nastává u veřejných činitelů a soukromých subjektů.¹³
- **Lobbying** – Vznikl ve Spojených státech amerických a pod jeho názvem se skrývá informační a politická angažovanost firem. Jedná se o prosazování zájmů dané skupiny v rámci politického procesu. Lobbovat tedy mohou jak politické strany, tak i různé zájmové a regionální organizace. Přestože ve většině demokratických státech je lobbying legální, jsou i takové státy, kde má svá jasná pravidla. Jelikož je ale při lobbování korupce často použita jako nástroj k dosažení cílů, proto se musí například profesionální lobbyistické skupiny povinně registrovat, příjmy lobbyistů oznamovat a etický kodex dodržovat.¹⁴

¹⁰ PETROVSKÝ, Karel. *Korupce po česku anebo korupce očima průměrného Čecha*. Eurolex Bohemia, a. s., 2007. s. 18-20. ISBN 80-86861-94-5.

¹¹ JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Praha: Portál, s. r. o., 2001. s. 170. ISBN 80-7178-535-0.

¹² tamtéž, s. 123.

¹³ viz VOLEJNÍKOVÁ, s. 20.

¹⁴ tamtéž, s. 20.

Najít jasnou a striktní definici korupce tedy není možné. Definovat korupční jednání se snaží jak politologové, sociologové či ekonomové, bohužel ale v jejich názorech se jen stěží hledají shody. Na korupci totiž můžeme nahlížet z několika hledisek:¹⁵

- **Korupce jako deviantní chování** – Nejčastěji však společenští vědci nahlíží na korupci jako na deviantní chování, načež by se definice korupce dala chápat jako: „...*chování, které se z důvodů dosahování soukromých (osobních, rodinných, úzce skupinových) finančních anebo statkových zisků odchyluje od formálních povinností vyplývajících z veřejné role anebo přestupuje normy proti výkonu určitého typu soukromého vlivu.*“¹⁶ Z této definice vyplývá, že ne každé deviantní chování, musí být korupcí, ale pouze to, při kterém dochází k zneužívání pravomocí osobami ve veřejných funkcích.
- **Korupce jako patologický jev** – Korupční chování můžeme také označit jako patologický jev, pak lze mluvit takto o korupčním jednání: „...*můžeme mluvit vždy, když držitel pravomocí, který je pověřený dělat určité věci, resp. je odpovědný za fungování nějakého úřadu, je nelegálně stimulovaný peněžními nebo jinými odměnami k činnosti, která zvýhodňuje poskytovatele odměny a poškozuje veřejnost a její zájmy.*“¹⁷ Jednoduše lze říci, že o korupci se jedná tehdy, když držitel pravomocí preferováním soukromého zájmu poškozují zájem celé veřejnosti.
- **Korupce jako prostředek maximalizující zisk** – Nahlížíme-li na korupci jako na prostředek maximalizující zisk, lze pak v definici o korupci mluvit tehdy, když: „...*veřejný činitel považuje svůj úřad za obchod (byznys), jehož zisk se snaží maximalizovat. Tak se tento úřad stává jednotkou maximalizující zisk. Míra jeho příjmu pak už nezávisí na etickém ohodnocení jeho užitečnosti pro společné dobro, ale na situaci na trhu a jeho talentu nacházet bod maximálního zisku na křivce veřejné poptávky.*“¹⁸ Z této definice však nelze jednoznačně říci, co korupcí je a co není. Vyplývá však z ní, že každé chování veřejného činitele zaměřené právě na maximalizaci zisku lze považovat za korupční.

Rozdílné definice, názory nebo snad rozdílný pohled na věc způsobuje především sociální prostředí posuzovatele, regionální a zejména státní teritorium a historický faktor. Pokud by

¹⁵ viz FRIČ, s. 13.

¹⁶ tamtéž, c. d., s. 13-14.

¹⁷ tamtéž, c. d., s. 15.

¹⁸ tamtéž, c. d., s. 17.

se však i přes všechna konstatování měla uvést obecně platná definice korupce, která vychází z pěti základních rysů korupce:

- vztah dvou subjektů,
- směnný vztah, který přináší oběma stranám výhody,
- souvislost s obstaráním věcí obecného nebo institucionálního zájmu,
- subjekt, který korumpuje, má určité postavení a moc,
- jedná se o chování proti dobrým mravům.¹⁹

Na základě těchto znaků můžeme korupci definovat takto: „Korupce je vztah dvou subjektů jednajících v rozporu s dobrými mravy spočívající v nabídce, realizování výhody v něčí prospěch nebo akceptování takového požadavku za vyžádanou, nabídnutou nebo slíbenou odměnu.“²⁰

2.3 Formy korupce

Korupce se vyznačuje různými formami, a to podle toho, jak na korupci nahlížíme. Existují různá kritéria, podle kterých korupci můžeme dělit. Například podle oblasti teritoria rozsahu korupce známe formu korupce regionální, národní a mezinárodní, podle četnosti korupčních vztahů členíme korupci na ojedinělou a recidivující, podle původu aktérů je korupce buď domácí, nebo importovaná. Dále třeba také podle existence dohody mezi aktéry, se vyskytuje korupce přímá a nepřímá. Jedno z nejpoužívanějších kritérií pro členění korupce je však intenzita páčání, kdy jsou formy korupce bagatelní nebo závažná, a dalším základním obecně používaným kritériem je oblast výskytu korupce.²¹

2.3.1 Korupce podle intenzity páčání

Nejčastěji se používá rozdělení podle intenzity páčání, s čímž úzce souvisí i rozsah a závažnost korupčního jednání. Podle intenzity páčání můžeme tedy korupci členit takto:

- **Bagatelní korupce** – Jinak ji lze také nazvat jako slabou či malou korupci, která je spjata s každodenním životem. Setkat se s ní může téměř každý. Jedná se o drobné úplatky jako je třeba podplácení policistů a úředníků na nižších postech či třeba i výše spropitného. Jejimi hlavními charakteristickými znaky jsou například silná a nezávislá

¹⁹ viz CHMELÍK A TOMICA, s. 24-25.

²⁰ tamtéž, c. d., s. 25.

²¹ viz VOLEJNÍKOVÁ, s. 21-22.

role médií, politicky a ekonomicky stabilní země, vysoká morálka společnosti či schopní a vzdělaní úředníci, kteří nedosáhli svého postavení na základě známostí a podplácení, nýbrž díky svým schopnostem a vědomostem. Každý však bagatelní korupci chápe po svém, což se odvíjí z postavení jedince ve společenském žebříčku. Malá korupce však není považována za nebezpečnou, často se z ní ale stává korupce závažná, a ta má už následky horší.^{22,23}

- **Závažná korupce** – Jinak ji lze také nazvat jako organizovanou či velkou korupci, která se oproti té malé vyznačuje značným negativním dopadem na společnost, a to ať v ekonomickém smyslu, či i v tom morálním. Z této formy korupce již plynou vysoké zisky. A díky promyšlené struktuře a v čele stojících vysoce postavených veřejných činitelů je i velmi často těžko odhalitelná. Hlavními typickými znaky závažné korupce jsou například závislá média na mocenské struktuře, soustavné reformy a vlny změn, nefungující právní systém, úředníci, kteří dosáhli svého postavení na základě známostí a úplatků či komplexní nejistota, a to jak sociální, tak i politická.^{24,25}

2.3.2 *Korupce podle využití soukromých prostředků k ovlivňování veřejných rozhodnutí*

Hlavním kritériem klasifikace těchto forem korupce je využití soukromých prostředků k ovlivňování veřejných rozhodnutí. Podle využití soukromých prostředků k ovlivňování veřejných rozhodnutí můžeme korupci dělit takto:

- **Ovládnutí státu** – Při této formě korupce má subjekt schopnost ovlivňovat tvorbu základních pravidel hry, což znamená ovlivňování zákonů, regulace a nařízení. To vše pomocí nezákonných a netransparentních soukromých plateb veřejným činitelům.²⁶
- **Vlivová korupce** – Na rozdíl od formy korupce tzv. Ovládnutí státu při této formě má subjekt možnost ovlivňovat tvorbu základních pravidel hry i bez uplácení veřejného činitele. To se pak odráží například ve velikosti firmy či ve vlastnických vazbách na stát.²⁷
- **Administrativní korupce** – Tato forma korupce zahrnuje platby veřejným činitelům s hlavním cílem, a to změnit způsob realizace stanovených pravidel. Administrativní

²² viz VOLEJNÍKOVÁ, s. 22.

²³ viz CHMELÍK a TOMICA, s. 42.

²⁴ viz VOLEJNÍKOVÁ, s. 22.

²⁵ viz CHMELÍK a TOMICA, s. 42.

²⁶ viz VOLEJNÍKOVÁ, s. 24-25.

²⁷ tamtéž, s. 24-25.

korupci však můžeme ještě rozdělit do dvou kategorií. V první kategorii se jedná o uzavírání korupčních smluv tzv. podle pravidel, což znamená, že úředník dostane nezákonnou odměnu za něco, co je běžně ze zákona jeho povinností. V té druhé kategorii probíhají transakce tzv. proti pravidlům, kdy úplatek slouží k získání služeb, které úředník poskytovat dle zákona nemusí.²⁸

2.3.3 *Korupce podle výskytu*

Korupce se převážně vyznačuje tím, že má mnoho dimenzí. Zasahuje například jak do ekonomiky, kultury či politiky, tak ale i do zdravotnictví a etiky. Často se tyto oblasti vzájemně prolínají. Podle oblasti výskytu můžeme tedy korupci členit takto:

- **Vnitřní korupce** – Vyskytuje se mezi zaměstnanci ve státní správě a samosprávě. Úmyslem této formy korupce většinou není obohacení se ve smyslu peněžního zisku, ale zpravidla jde o získání vyššího postavení.²⁹
- **Politická korupce** – Jelikož jsou politická moc a veřejné funkce v úzkém vztahu, mají k sobě blízko i korupce politická a vnitřní. S politickou korupcí souvisí rizika vyplývající z financování politických stran soukromým sektorem, a tak často vznikají nepatřičné vztahy mezi veřejnou mocí, a právě již zmiňovaným soukromým sektorem.³⁰
- **Korupce ve státní správě** – Jedná se o korupci například na úseku celní správy, správy daní či úřadů práce. Jednoduše řečeno, jde o korupci, která se týká nakládání státního majetku ve státní správě.³¹
- **Korupce v municipalitách** – Často úzce souvisí jak s korupcí ve státní správě, tak i s korupcí politickou. Jedná se o korupci, která zasahuje do oblasti samosprávných orgánů. Nejvíce se vyskytuje u představitelů samospráv, zaměstnanců úřadů, členů obecních zastupitelstev a starostů.³²
- **Korupce ve veřejném sektoru** – Vyskytuje se v takových oblastech, jako je například školství, veřejné zdravotnictví či soudnictví.³³

²⁸ viz VOLEJNÍKOVÁ, s. 24-25.

²⁹ tamtéž, s. 24-25.

³⁰ tamtéž, s. 23.

³¹ tamtéž, s. 23.

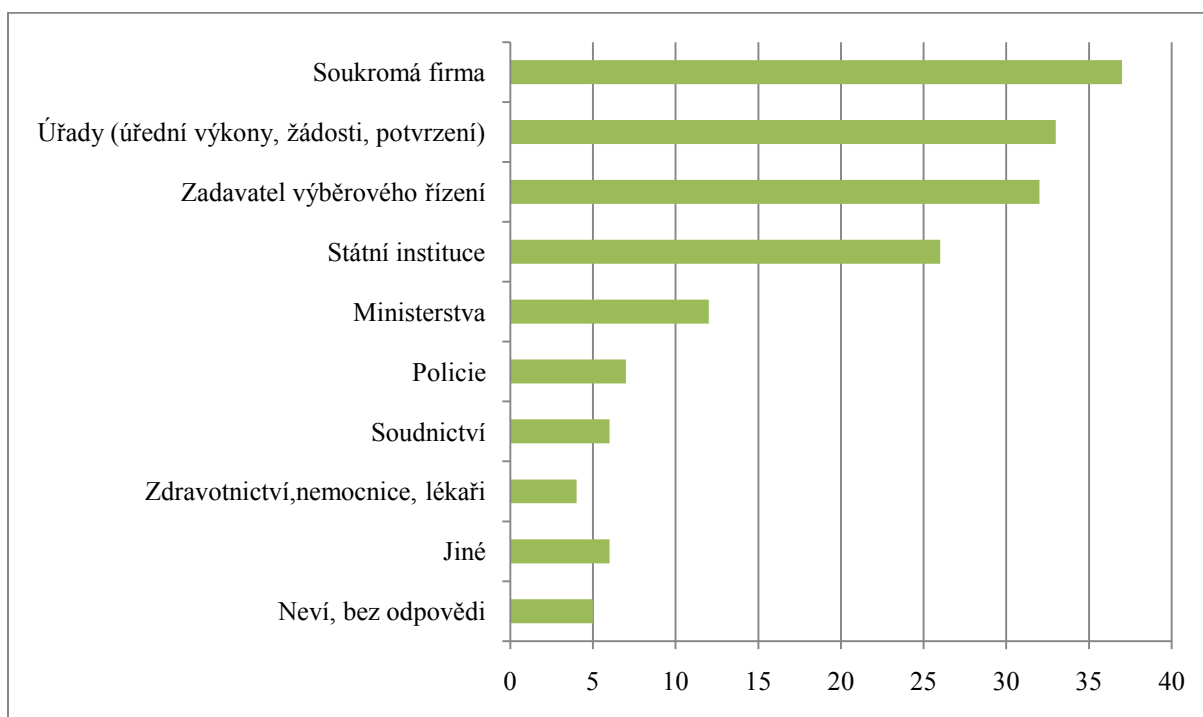
³² tamtéž, s. 23.

³³ tamtéž, s. 23.

- **Korupce v soukromém sektoru** – Jde o formu korupce, která patří do nekalého soutěžního jednání a která je považována za součást konkurenčního boje. Úzce také souvisí s korupcí ve veřejném sektoru.³⁴
- **Korupce v médiích** – Oblast médií není úplně tak typickým místem, kde se korupce normálně vyskytuje. Jelikož však dochází k velmi rychlému rozvoji, začíná se čím dál tím více rozšiřovat i manipulace s informacemi, bohužel však ke špatným účelům.³⁵

S korupčním jednáním se dá setkat tedy téměř všude. Kde však nejčastěji se podnikatelům naskytla možnost uplácet je zjevné z výzkumu společnosti Gfk Czech, jak je uvedeno v grafu níže (viz Graf 2.2). Očividně nejvíce zkorumpované jsou podle podnikatelů soukromé firmy, úřady a zadavatelé výběrového řízení. Nejméně se však podnikatelé s korupcí setkali v nemocnicích, u lékařů a celkově v oblasti zdravotnictví.

Graf. 2.2 Kde se podnikatelé nejčastěji setkali s možností uplácet

Zdroj: GFK CZECH. *Obráz podnikatelů se v očích veřejnosti zvolna zlepšuje*. [online]. 2011. [cit. 2012-04-11]. Dostupné z: http://www.gfk.com/imperia/md/content/gfkpraha/press/2011/110921_gfk_vnimani_podniku.pdf. Vlastní úprava 2012.

³⁴ viz VOLEJNÍKOVÁ, s. 23.

³⁵ tamtéž, s. 23.

2.4 Příčiny korupce

Tak jako vše se děje z nějakého důvodu, i vzniku korupce předchází určité příčiny. „Příčinou je souhrn událostí, za jejichž uplatnění dochází k následku.“³⁶ A příčin vzniku korupce je hned několik. Jedním z hlavních důvodů, proč však korupce vzniká, je lidská touha po penězích a po vyšším postavení ve společnosti. A čím vyšší je šance z prospěchu, tím větší je i motivace ke korupčnímu jednání. S čímž také souvisí, že čím nižší je šance odhalení takového chování, tím více je i odvahy k uskutečnění korupčního jednání. Existují samozřejmě, ale i další příčiny jako je například:

- sociální změna, převážně se jedná o přeměnu společnosti od klasické k novodobé,
- deficity ve vývoji společnosti spočívající v rozdílech příjmů, politické moci, změnou morálních norem či slabostí státu,
- monopolní postavení státu, což směřuje k vytvoření „státních tříd“,
- ekonomické faktory, které tkví v nerovnováze mezi nabídkou a poptávkou,
- sociálně-psychologické.³⁷

Příčin korupce může však být nepřehledné množství. Hledat je musíme jak v rovině formálních, tak i v rovině neformálních pravidel. Mezi nimi jsou vzájemné vazby. Jelikož má ale korupce jak stranu nabídky, tak i stranu poptávky, což znamená, že existuje ten, kdo úplatek nabízí, tak jako stejně i ten, kdo úplatek přijímá, proto příčiny také souvisejí s tím, že na jedné straně je někdo, kdo s ochotou úplatek dává a na druhé straně někdo, kdo ho často ještě s větší ochotou přijímá. Proto je zcela jasné, že korupce souvisí se dvěma typy selhání, které jsou vzájemně propojené. Jedná se o selhání institucí a selhání lidí. Instituce totiž ožívají prostřednictvím lidí, kteří se podílí na jejich poslání. Proto ani dokonalý formální rámec, v podobě zákonů a fungujících zmiňovaných institucí, neznamená, že zabráni korupčnímu jednání. To je totiž ovlivňováno vnímáním lidí, jejich názory, zvyky a zkušenostmi.³⁸

³⁶ PETROVSKÝ, c. d., s. 31.

³⁷ viz CHMELÍK a TOMICA, s. 25.

³⁸ tamtéž, s. 26.

2.4.1 Faktory vytvářející a napomáhající korupčnímu prostředí

Být bohatým a úspěšným chce téměř každý, ať už se nachází kdekoliv ve světě. To ale ještě neznamená, že i míra korupce a její příčiny vzniku jsou všude stejné. Rozsah korupčního jednání je ovlivňován korupčním klimatem a vůbec i celou kulturou dané země či společnosti. To vše vychází ze strukturálních kořenů korupce, které je možno zkoumat pomocí faktorů vytvářejících korupční prostředí:³⁹

- **Monopolizující efekt** – Na trhu existuje několik firem, které kontrolují daný trh. Čím více je firem uspokojující určitou poptávku, tím větší prostor je pro korupci. Často tak dochází ke korupčnímu jednání s cílem získat státní zakázku. Monopolizující efekt má však i svou druhou stránku. Je-li totiž počet firem menší, tak i přesto vzniká konkurenční prostředí. Protože práce na státních zakázkách jsou odváděny nekvalitně a draze. Typickým příkladem malého počtu schopných firem zajišťovat požadavky státu je například obchodování s vojenským materiálem.⁴⁰
- **Široké rozhodovací pravomoci v rukou jednotlivců nebo organizací** – Mají-li jednotlivci či celé organizace široké rozhodovací pravomoci je opět vytvářeno ideální korupční prostředí. Jde o to, že existuje málo mechanismů pro kontrolu a rovnováhu, což je jen krůček pro úředníky, aby zneužívali svou pravomoc za peníze či jiné výhody.⁴¹
- **Nedostatek transparentnosti** – S nedostatečnou možností kontroly osob s nadanou autoritou je spojen nedostatek transparentnosti. Může se jednat například o osoby zavázané bankovním tajemstvím či osoby nadané speciálními znalostmi, které má jen malý okruh osob.⁴²
- **Asymetričnost** – Jednoduše řečeno neshoda právního, administrativního, kulturního, ekonomického a politického systému.⁴³

Tak jako jsou faktory, které vytváří nejlepší podmínky pro vznik korupce, tak stejně existují faktory, které korupčnímu jednání napomáhají v rozvoji. Mezi něž převážně patří výše úplatku, přemíra byrokracie, nefungující často dokonce až zkorumpovaný systém kontroly, kdy je malá šance na odhalení korupčního jednání. Dalšími faktory napomáhající

³⁹ viz CHMELÍK a TOMICA, s. 27-28.

⁴⁰ tamtéž, s. 27-28.

⁴¹ tamtéž, s. 27-28.

⁴² tamtéž, s. 27-28.

⁴³ tamtéž, s. 27-28.

korupci jsou často až symbolické tresty, deformovaný žebříček hodnot, kdy na prvním místě je osobní úspěch a bohatství, ale i nízké platy úředníků či vliv médií.⁴⁴

2.4.2 *Stádia korupce*

Ke korupčnímu jednání musí být dán nějaký podnět, musí mít tedy nějakou příčinu vzniku. Stejně tak, pak ale má i svůj vývojový proces, který můžeme rozčlenit do čtyř fází:

- **Stádium náhodné korupce** – V první fázi nedochází k masovému korupčnímu chování. O korupci se zde může mluvit zatím jenom jako o náhodném a příležitostném jevu. I přestože se veřejnost na osoby, které se dopustili korupčního jednání, dívá kriticky, jedná se o ojedinělé korupční chování, které je z celospolečenského hlediska přijatelné. Také úspěšnost jeho odhalení je vysoká.⁴⁵
- **Stádium spontánně regulované** – Druhá fáze korupce nastupuje většinou, když selže kontrolní mechanismus. Na rozdíl od první fáze, kdy se korupce dostala pouze do ojedinělých oblastí života, tentokrát proniká do všech oblastí, a tak dochází k dezorientaci kontrolních mechanismů. Vznikají tak neformální korupční normy chování a kvůli neefektivnímu sankcionování dochází k tomu, aby se čím dál tím více lidí korupčnímu jednání přizpůsobilo.⁴⁶
- **Stádium organizované korupce** – Ve třetí fázi se už nejedná o korupční chování dosahujících masových rozměrů, tak jako tomu bylo v druhé fázi, ale vše se mění v organizovaný řetězec, jednoduše řečeno se začíná uplatňovat „dělba práce“. Toto stádium se vyznačuje převážně klientelismem a konkurenčním bojem s cílem zlikvidovat soupeře. Často proniká až do oblastí státní správy a politiky.⁴⁷
- **Stádium systémové korupce** – V nejextrémnější a zároveň poslední fázi už přímo vznikají speciální, tajné skupiny pro podporu korupčního jednání. Celý systém státní správy již není schopen fungovat bez úplatků a postupně je korupce podporována i státem, načež vzniká korupční stát.⁴⁸

⁴⁴ viz CHMELÍK a TOMICA, s. 28-29.

⁴⁵ tamtéž, s. 30.

⁴⁶ tamtéž, s. 30.

⁴⁷ tamtéž, s. 30.

⁴⁸ tamtéž, s. 30.

2.5 Dopady korupce

Korupční jednání má však za následek většinou negativní dopady. Často je kvůli korupčnímu chování oslaben občanský, profesní či morální kodex, a tím tak způsobena nedůvěra v právní stát. Korupce také ohrožuje hospodářskou soutěž a je nástrojem organizovaného zločinu, který se pak dostává do politické oblasti a státní správy.⁴⁹

Za nejzávažnější společenské dopady však patří pokles morálky a nedůvěra v právní stát. Se vznikem korupčního jednání dochází k vytváření nedemokratických mocenských struktur. Korupce nenechá nikoho chladným, a tak jsou občané často až znechuceni tímto jednáním. Bohužel také dochází k vyvrácení principu rovnosti před zákonem, a to především díky známostem daných jedinců, nikoliv však kvůli jejich schopnostem.⁵⁰

Za ekonomické dopady korupce můžeme považovat i vznik stínové ekonomiky a práce na černo. Dochází totiž často k oslabení hospodářské soutěže, k neefektivnímu využívání zdrojů a především ke snížení hospodářského růstu, s tím je spojeno i snižování konkurenceschopnosti ekonomiky.

A vznik například takové stínové ekonomiky podkopává účinné státní řízení ekonomiky. Často bankovní sektor, podnikatelé a domácnosti mají potřebu zpochybňovat právní rámec a právní předpisy. Se stínovou ekonomikou souvisí i porušování mnoha předpisů, jako jsou například daňové a pracovněprávní předpisy. Dochází tak celkově k narušení stability.⁵¹

Ať už jsou ale dopady korupce jakékoliv, podle výzkumu společnosti GfK Czech většina dotázaných považuje korupční jednání, respektive úplatky, za samozřejmé nebo alespoň běžné. Od roku 1998 do roku 2009 se ale chápání korupce velice změnilo, jak vyplývá z tabulky (viz Tab. 2.1), na začátku byl úplatek brán jako zbytečný, zatímco postupem času se stal téměř samozřejmostí.

⁴⁹ viz CHMELÍK a TOMICA, s. 29.

⁵⁰ viz PETROVSKÝ, s. 41-42.

⁵¹ viz FASSMANN, s. 42-43.

Tab. 2.1 Úplatky v každodenním životě české společnosti

	1998	1999	2001	2002	2003	2006	2009
... zcela samozřejmou součástí života, kdo chce využít, musí dávat	22 %	26 %	25 %	30 %	26 %	29 %	30 %
... sice běžné, ale není to tak hrozné, jak se říká	23 %	24 %	30 %	25 %	34 %	27 %	33 %
... někdo sice dává úplatky, ale není to nutné, při troše trpělivosti lze vyžít i bez úplatku	32 %	32 %	30 %	28 %	27 %	27 %	26 %
... úplatky jsou zcela zbytečné, cokoli lze získat legální cestou	22 %	17 %	15 %	13 %	11 %	16 %	11 %
bez odpovědi	1 %	1 %	0 %	4 %	2 %	1 %	0 %

Zdroj: GFK CZECH. *Kdo nebere úplatky, okrádá rodinu - vývoj korupčního prostředí v letech 1998 – 2010.* [online]. 2012. [cit. 2012-04-11]. Dostupné z: http://www.gfk.cz/public_relations/press/press_articles/005619/index.cz.html. Vlastní úprava 2012.

3 KORUPCE V ČESKÉ REPUBLICE

Stejně tak jak se s korupcí můžeme setkat téměř po celém světě, ani České republice se korupční jednání a praktiky nevyhnuly. Korupce však není žádný novodobý jev, proto její kořeny také u nás sahají do dávné historie. Jedná se však o negativní jev, proti kterému se snaží vládní i nevládní organizace bojovat. Ať už pomocí přímých protikorupčních opatření či nepřímých. Často bohužel neúspěšně, což dokazují stále se odhalující nové korupční kauzy, z nichž viníci vychází mnohdy nepotrestání.

3.1 Historie korupce v České republice

Korupci lze chápat jako odkaz komunistického režimu, který v České republice bezpochyby vládl více jak čtyřicet let. Komunistická minulost přispěla k přetrvání korupce a je více než jasné, že do roku 1989 byli vysoce postavení úředníci dosti zvýhodňováni. Za podporu režimu získávali úplatky, v podobě dárků, a to především tenkrát nedostatkového zboží. Úplatky se tak staly nezbytným prostředkem té doby. V České republice se lidem začala zprotivovat vláda pevné ruky, a tak vše logicky vyvrcholilo revolučním obdobím, což přispělo také k tomu, že v roce 1989 nastala privatizace a začalo vznikat ještě ideálnější korupční prostředí. Kvůli přechodu k tržnímu hospodářství, byly peníze a úspěch považovány za nic neobvyklého a to i bez ohledu na původ a způsob dosažení bohatství. Typickým příkladem tomu tak byla již zmiňovaná malá a velká privatizace. Přesto nejde jednoduše říci, že mezi korupcí a privatizací jsou přímé příčinné souvislosti. Je sice různými studiemi prokázáno, že v transformované ekonomice najdeme souvislost mezi vyšším podílem soukromého sektoru a nižší hladinou korupce, to ale také může být způsobeno i tím, že úplatek se častěji čeká tam, kde jsou možné státní dotace a půjčky. Pokud by ale v roce 1989 nedošlo v České republice k privatizaci, jen těžko říci jak by se korupce vyvíjela dál. I přes její negativní vlastnosti a nedostatky byla totiž právě privatizace alespoň malou strategií v boji proti korupci. Bohužel však vznikaly privatizační plány podniků bez jakéhokoliv dohledu. Což přispělo k zvýhodnění určitých účastníků privatizace, kteří se tak obohatili na úkor ostatních lidí. Typickým příkladem tomu bylo u státních úředníků, kteří byli zodpovědní za privatizační plány a kteří přecházeli právě do privatizovaných firem, kde byli dosazováni na ty nejvyšší posty. Majetek podniků v soukromé sféře tak byl nekontrolován a docházelo k častým zpronevěrám. K jednomu z mnoha problémů však patřilo také to, že nebyl vybudován systém kontrol, a tak

nastavena určitá rovnováha mezi různými kontrolními mechanismy. Protože v letech 1992 až 1996 byly jak policie, ministerstvo spravedlnosti, Nejvyšší kontrolní úřad, tak i bezpečnostní služby pod záštitou jedné jediné politické strany, a to silně pravicové Občanské demokratické strany.⁵²

3.2 Způsoby měření korupce

Jelikož je korupce jevem vysoce latentním, její měření je velice obtížné. Převážná většina dat týkajících se korupce nejsou dostupné v té běžné podobě statistických neboli tvrdých dat. Samotní pachatelé dopouštějící se korupčního jednání, se samozřejmě ke svému činu nepřiznají, proto je velmi těžké změřit míru korupce. K měření korupce je dobré používat i informace z tisku. Monitoring tiskových a mediálních zpráv o korupci je ale vhodné využít pouze k dokumentaci dané korupční kauzy. Nelze podle nich zhotovit seriózní analýzu korupce. Pro tu potřebujeme již zmiňovaná tvrdá data. Ty získáme například z oficiálních policejních či soudních statistik. Oficiální policejní statistika poskytuje data objasněných a odhalených trestných činů souvisejících s korupcí. Zatímco soudní statistika nám umožňuje zhodnotit, kolik z odhalených případů skončilo soudním procesem a s jakým trestem. Bohužel, ale soudní statistiky nejsou adekvátním ukazatelem stavu korupce. Musíme počítat s určitým časovým posunem.⁵³

Míru korupce tedy nejčastěji měříme na základě tzv. měkkých dat, čímž je způsobeno časté zpochybnění relevantnosti získaných dat. K měření korupce se totiž většinou využívají klasické kvalitativní sociologické postupy. Což poté umožňuje převést daný průzkum do podoby indexů, které už můžeme mezinárodně či meziročně srovnávat. Mnoho způsobů měření korupce je unikátních. Vznikly například pouze pro analýzu jednoho daného účelu, tím například můžeme jmenovat Neumannův index. Existují pak ale i způsoby měření, které se využívají dlouhodobě pro pravidelně opakované mezinárodní srovnání. Jsou to indexy složené či kompozitní, například se jedná o index CPI neboli index vnímání korupce. Podle způsobu sběru a vyhodnocování dat lze studie rozčlenit. Jak uvádí Wei (2001), můžeme analýzy, které usilují o srozumitelné vyjádření korupce, rozdělit do čtyř základních skupin:

- skupina reprezentuje studie a analýzy vyjadřující názory expertů (expertní hodnocení),
- skupina zahrnuje průzkumy veřejných mínění (šetření v rámci firem a obyvatel),

⁵² viz SMITH, s. 115.

⁵³ viz VOLEJNÍKOVÁ, s. 27-29.

- skupina studií a analýz vychází ze složených indexů,
- skupina studií a analýz vychází z objektivních dat (kardinální odhady rozsahu korupce).⁵⁴

Všechny indexy, o kterých se níže zmiňuji, jsou přehledně zpracovány v tabulce v Příloze číslo 1.

3.2.1 *Expertní hodnocení*

Do této skupiny patří metodické přístupy, které reprezentují názory expertů, což mohou být například ratingové agentury nebo konzultanti mezinárodních institucí. Ti se často na korupci při srovnávání jednotlivých zemí dívají objektivněji než místní respondenti. Typickým příkladem tohoto přístupu je každoročně se opakující studie ICRG (International Country Risk Guide) zpracovávaná organizací Political Risk Services. Index korupce konstruovaný v rámci této studie vyjadřuje rozsah, ve kterém jsou vysoce a také níže postavení vládní úředníci ochotni požadovat a přijímat zvláštní platby.⁵⁵

Dalším příkladem, který do této skupiny expertního hodnocení také patří, je metodika pro měření korupce vypracovaná Světovou bankou. Korupce se zde hodnotí pomocí souhrnného indexu GM (Governance Matters), který je každoročně zveřejňován právě Světovou bankou. Výsledek vychází z mnoha stovek různých individuálních měření. Ta jsou prováděna jak mezinárodními organizacemi, poradenskými firmami, univerzitami, tak i středisky znalců a nevládními organizacemi. Tato metodika Světové banky vychází z definování korupce jako jedné ze složek státu, kdy korupce je definována jako situace, při níž je použita veřejná síla pro soukromé výnosy. Definice tak zahrnuje tři základní složky kvality správy a ke každé složce jsou přiřazeny dva agregované indexy neboli indexy institucionální kvality (Index of Institutional Quality, IIQ), a ty popisují stav dané složky v zemi. Podobně jak je uvedeno v tabulce níže (viz Tab. 3.1).⁵⁶

⁵⁴ viz. VOLEJNÍKOVÁ, s. 27-29.

⁵⁵ tamtéž, s. 29-33.

⁵⁶ tamtéž, s. 29-33.

Tab. 3.1 Složky kvality správy a jim přiřazené indexy podle Světové banky

Složky kvality správy	Indexy institucionální kvality – IIQ	Označení
Procesy, kterými jsou vlády vybírány, kontrolovány a případně nahrazovány	Úroveň demokracie, politická práva a svobody, nezávislost médií	GM1
	Politická stabilita a absence násilí	GM2
Schopnost vlády formulovat a efektivně zavádět „zdravou“ politiku	Výkonnost (účinnost) vlády	GM3
	Kvalita regulací, měření dopadů cenové regulace, bankovního dohledu, regulace zahraničního obchodu	GM4
Respekt občanů a státu před institucemi, které řídí ekonomické a sociální procesy mezi nimi	Vláda práva, dopad kriminality, efektivnost a předvídatelnost soudních rozhodnutí	GM5
	Kontrola korupce	GM6

Zdroj: VOLEJNÍKOVÁ, Jolana. *Korupce v ekonomické teorii a praxi*. Zeleněč: Profess Consulting, 2007. 31 s. ISBN 978-80-7259-055-1. Vlastní úprava 2012.

Respondentům jsou pokládány otázky, které se týkají například míry závažnosti korupce v dané zemi, důvěry veřejnosti ve finanční poctivost politiků, nutnosti a frekvence firem poskytovat úplatky, hodnocení a vnímání protikorupčního prostředí. Ve všech výše zmíněných indexech jsou však země hodnoceny v intervalu <-2,5 až +2,5> a čím nižší je hodnota indexu, tím hůře je vnímaná příslušná složka kvality správy. Souhrnný index GM se vypočítá jako prostý průměr ukazatelů GM1 – GM6 a odráží pohled na problém rozvoje zemí. Cílem hodnocení tedy je posoudit celkovou situaci kvality správy v zemi a podle výsledků pak nastavit programy pro další ekonomický rozvoj.⁵⁷

3.2.2 Šetření v rámci firem a obyvatel

Další skupinou usilující o jasné vyjádření korupce jsou šetření v rámci firem a obyvatel. Organizace, které provádí výzkumy veřejného mínění, používají standardní statistické metody ke zpracovávání získaných údajů právě od občanů a firem. V České republice se jedná především o společnost GfK Praha – Institut pro výzkum trhu. Průzkumy však mohou být zkreslené. Jelikož se ale jedná o názory těch, kterých se korupce dotýká a

⁵⁷ viz VOLEJNÍKOVÁ, s. 29-33.

jelikož daní respondenti jsou nejvíce znalí domácího prostředí, pak by se výsledky měly brát opravdu vážně.⁵⁸

V mezinárodním měřítku se této problematice věnuje například Světové ekonomické fórum neboli WEF (World Economic Forum), které se pomocí metodického přístupu zabývá konkurenceschopností ekonomik na základě indexů konkurenceschopnosti, dnes již Growth Competitiveness Index (GCI), který zahrnuje všechny faktory mající zásadní vliv na ekonomický růst zemí. Tyto faktory jsou rozděleny do tří pilířů. Prvním z nich je kvalita makroekonomického prostředí, druhým stav veřejných institucí a třetím rychlost zavádění nových technologií. Díky těmto třem pilířům vznikly také tři nové indexy, a to index makroekonomického veřejného prostředí, index veřejných institucí a index technologií. Tyto indexy hodnotí konkrétní oblasti. Jejich hodnoty se pohybují v intervalu <1,00 - 7,00> a čím vyšší je hodnota indexu, tím je výsledek lepší. Podobně jako uvedený přístup zmiňovaného Světového ekonomického fóra, umožňuje i Globální barometr korupce (Global Corruption Barometer) specifikovat oblasti, ve kterých je korupce nejzávažnější. Barometr korupce je pouze založený na průzkumech veřejného mínění. Ukazatel nabývá hodnoty v intervalu mezi <1 – 5>, přičemž 1 znamená nezkorumpovaný sektor a 5 nejvíce zkorumpovaný sektor.⁵⁹

Za rok 2010 výsledky Globálního barometru korupce obsahují názory 91 781 respondentů z 86 zemí. A podle odpovědí respondentů za poslední tři roky míra korupce celosvětově vzrostla. Nejvyšší nárůst korupce však pocíťovali respondenti v Severní Americe a v evropských zemích. Přičemž každý čtvrtý respondent z celkového celosvětového vzorku více než 77 000 lidí zaplatilo úplatek v oblasti celních služeb, vzdělávacího systému, justice, služeb při nakládání s nemovitostmi, zdravotnictví, policie, úřadů pro registrace a udělování nejrůznějších povolení a licencí, daňové správy nebo poskytovatele veřejných služeb. To v jaké míře poskytli respondenti v daných zemích v jedné z devíti uvedených oblastí (viz Tab. 3.3) úplatek v posledních 12 měsících během či před průzkumem, vyjadřuje tabulka (viz Tab. 3.2).⁶⁰

⁵⁸ viz. VOLEJNÍKOVÁ, s. 32-38.

⁵⁹ tamtéž, s. 32-38.

⁶⁰ TRANSPARENCY INTERNATIONAL. *Tisková zpráva TIC*. [online]. 2010. [cit. 2012-04-11]. Dostupné z: http://www.transparency.cz/doc/publikace/indexy/gbk_2010/GCB2010_CZ_podklady.pdf.

Tab. 3.2 Země/území podle procenta respondentů, kteří během posledních 12 měsíců zaplatili úplatek

	Země / území
Skupina 1: 50 a více %	Afghánistán, Bangladéš, Kambodža, Kamerun, Indie, Irák, Libérie, Nigérie, Palestina, Senegal, Sierra Leone, Uganda
Skupina 2: 30 – 49,9 %	Ázerbájdžán, Bolívie, Ghana, Keňa, Libanon, Litva, Mexiko, Moldavsko, Mongolsko, Pákistán, Salvador, Ukrajina, Vietnam, Zambie
Skupina 3: 20 – 29,9 %	Arménie, Bělorusko, Bosna a Hercegovina, Chile, Kolumbie, Maďarsko, Makedonie, Papua Nová Guinea, Peru, Rumunsko, Rusko, Šalamounovy ostrovy, Thajsko, Turecko, Venezuela
Skupina 4: 6 – 19,9 %	Argentina, Bulharsko, Česká republika , Čína, Fidži, Filipíny, Francie, Indonésie, Itálie, Japonsko, Kosovo, Lotyšsko, Lucembursko, Malajsie, Polsko, Rakousko, Řecko, Srbsko, Singapur, Taiwan, Vanuatu
Skupina 5: méně než 6 %	Austrálie, Brazílie, Dánsko, Finsko, Gruzie, Hongkong, Chorvatsko, Irsko, Island, Izrael, Jižní Korea, Kanada, Německo, Nizozemí, Norsko, Nový Zéland, Portugalsko, Slovinsko, Španělsko, Švýcarsko, USA, Velká Británie

Zdroj: TRANSPARENCY INTERNATIONAL. *Země/území podle procenta respondentů, kteří během posledních 12 měsíců zaplatili úplatek*. [online]. 2010. [cit. 2012-04-11].

Dostupné z:

http://www.transparency.cz/doc/publikace/indexy/gbk_2010/GCB2010_CZ_podklady.pdf.
Vlastní úprava 2012.

V rámci indexu Globální barometr korupce se také hodnotil nejzkorumpovanější sektor, kde stále vedou politické strany, zatímco za nejméně zkorumpované instituce se považují nevládní neziskové organizace a armáda, jak je uvedeno v tabulce níže (viz Tab. 3.3).

Tab. 3.3 Sektory (instituce) vnímané jako nejvíce postižené korupcí - celosvětově

Sektor	Procento respondentů označujících daný sektor za zkorumpované nebo extrémně zkorumpované
Politické strany	79 %
Veřejní představitelé	62 %
Parlament	60 %
Policie	58 %
Podnikatelský	51 %

Církevní a náboženské instituce	50 %
Justice	43 %
Média	40 %
Vzdělávací systém	38 %
Nevládní neziskové organizace	30 %
Armáda	30 %

Zdroj: TRANSPARENCY INTERNATIONAL. *Sektory (instituce) vnímané jako nejvíce postižené korupcí – celosvětově*. [online]. 2010. [cit. 2012-04-11]. Dostupné z: http://www.transparency.cz/doc/publikace/indexy/gbk_2010/GCB2010_CZ_podklady.pdf. Vlastní úprava 2012.

Další index patřící do této skupiny je Index plátců úplatků neboli BPI (Bribe Payers Index). Ten byl poprvé zveřejněn v roce 1999 Transparency International. Je založen na názoru, že korupce je do zemí vnášena i v souvislosti s mezinárodním obchodem, proto se zde korupce nehodnotí jako vnitřní problém země. Zemím, kde je tento průzkum prováděn, jsou přiřazeny hodnoty ze stupnice 0,00 – 10,00, přičemž hodnota 10,00 značí, že země exportuje bez korupce. Index BPI se používá čím dál tím častěji, a to hlavně díky postupující globalizaci a propojování zemí.⁶¹

Do skupiny v rámci šetření firem a obyvatel také patří specificky orientované analýzy, mezi něž patří Index transformace (IDR) a Index kvality a správy neboli QCI (Quality of Governance Index). Index IDR sleduje od roku 1997 mezinárodní organizace Freedom House. Hodnocení se týká vnímání korupce jak ve státní službě, podnikatelských záměrů vrcholových politiků, zákonů o zveřejňování finančních příjmů, tak i konfliktu zájmů a protikorupčních aktivit. Hodnocení je prováděno v rozmezí <1 – 7>, přičemž 1 je nejpříznivější výsledek. Obdobně je na tom i zmiňovaný Index kvality a správy, který vychází z hodnocení oblastí jako je daňové zatížení, míra regulace, míra inflace, vývoj měnového kurzu, rozsah korupce, pouliční kriminalita, organizovaný zločin a úroveň infrastruktury. Výsledek je pak počítán jako aritmetický průměr odpovědí na stupnici <0 – 4> a čím nižší stupeň hodnocení, tím vyšší překážky z hlediska budoucího rozvoje dané ekonomiky.⁶²

⁶¹ viz VOLEJNÍKOVÁ, s. 32-38.

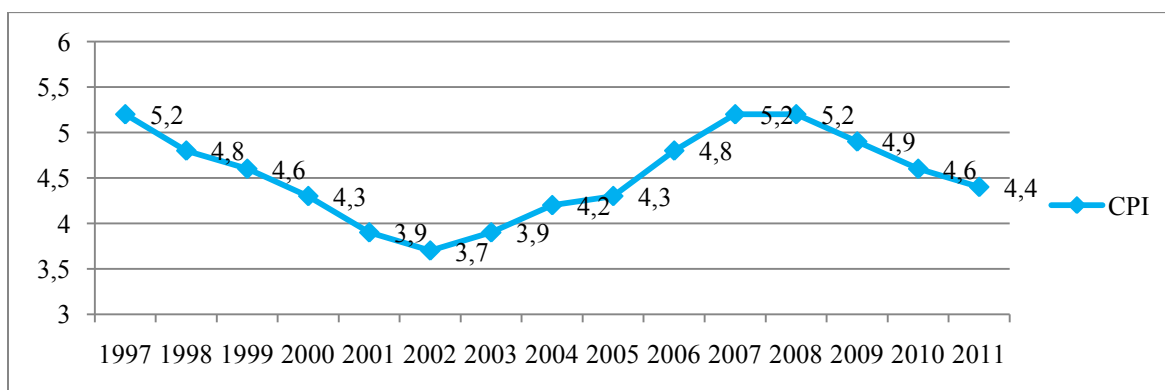
⁶² tamtéž, s. 32-38.

3.2.3 Složené indexy

Indexy složené vznikají spojením několika už existujících indikátorů korupce. Hlavní výhodou těchto indexů je, že zahrnují více informací a tím eliminují jednostranné odchylky získaných výsledků. Nejznámějším a nejpoužívanějším indexem patřící do této skupiny je CPI neboli Index vnímání korupce (Corruption Perception Index). Ten je od roku 1995 v jednoročních intervalech sestavován organizací Transparency International a Goettingenskou univerzitou v Německu. Index vnímání korupce každoročně zobrazuje aktuální pohled na korupci ve veřejném sektoru. Průzkumy využívané k jeho sestavení obsahují otázky týkající se zneužívání pravomocí veřejných činitelů k získání osobních výhod. Respondenti jsou například jak domácí, tak i zahraniční podnikatelé, představitelé obchodních komor či analytici, což znamená, že index je založen na expertním hodnocení. Celkové hodnocení všech zemí se pak seřazuje podle stupně vnímání korupce, kdy země s CPI = 0,00 je zemí krajně zkorumpovanou a CPI = 10,00 značí zemi bez korupce. Na světě existuje více jak 200 suverénních států, přičemž CPI z roku 2011 zahrnuje 183 zemí. Je tedy víc než jasné, že Index vnímání korupce je opravdu celosvětový a zahrnuje mnoho dat. Na jakém místě se umístily jednotlivé země Evropy, které zahrnuje Index vnímání korupce za rok 2011, je uvedeno v Příloze číslo 2.⁶³

Česká republika získala hodnocení 4,4 v rámci celosvětového pořadí. Společně s Namibií a Saúdskou Arábií se tak řadí na 57. až 59. místo. Že se Česká republika postupně opět dostává na nejnižší hodnotu jako v roce 2002, je vidět v grafu níže (viz Graf č. 3.1).

Graf č. 3.1 Vývoj indexu CPI v České republice za období 1997 – 2011

Zdroj: TRANSPARENCY INTERNATIONAL. Vývoj indexu CPI 1997 – 2011. [online]. 2011. [cit. 17-04-2012]. Dostupné z: <http://www.transparency.cz/index-cpi-2011/>. Vlastní zpracování 2012.

⁶³ viz VOLEJNÍKOVÁ, s. 38-46.

Pro zjištění CPI jsou pro každou zemi shromažďovány výsledky všech dostupných unikátních indikátorů, což znamená, že výsledky průzkumů expertních mínění jsou prováděny několika nezávislými institucemi. Proto, aby mohl daný zdrojový indikátor být zahrnut do zpracování indexu, musí splňovat tři základní kritéria:

- **Umožnit srovnávání více zemí** – Jelikož zdroj musí uvádět pořadí států, je velmi důležité, aby prováděl v různých zemích průzkumy stejné metodiky.
- **Měřit celkovou úroveň korupce** – Pokud se v určité zemi mísí problematika korupce i s jinou, například s politickou nestabilitou nebo nacionalismem, pak nelze měřit celkovou úroveň korupce.
- **Nesmí být starší tří let** – Index vnímání korupce zahrnuje jak data současná, tak až data stará tři let. Byly-li by starší tří let, došlo by k odchylkám ve výsledku.⁶⁴

Jelikož každý zdrojový indikátor má jiný systém hodnocení, proto před stanovením konečné hodnoty Indexu vnímání korupce musí střední hodnota projít standardizací, která probíhá ve dvou krocích. Prvním krokem je použití shodných percentilů a v rámci druhého kroku je stanovený jednoduchý průměr standardizovaných hodnot. Jelikož, ale v případě použití prosté metody střední hodnoty, se mohou hodnoty dostat i mimo interval $<0,00 - 10,00>$, je proto důležité v druhém kroku provést i beta-transformaci. Při vnímání indexu CPI se musí brát v potaz, že v různých zemích se může lišit jeho spolehlivost v důsledku nesourodosti vstupních dat. Pro různé země jsou i dostupné různé indikátory. Dále se musí také brát v úvahu, že pokud chceme srovnávat výsledky z předchozích let, musíme vycházet z bodového ohodnocení, nikoliv z pořadí země.⁶⁵

3.2.4 *Využití objektivních dat*

Indexy v této skupině jsou kalkulovány na základě tvrdých dat. Zkoumány jsou přímé zkušenosti firem ve využití soukromých prostředků k ovlivňování veřejných rozhodnutí. Do této skupiny patří například Neumannův index, který vyjadřuje procento obchodních případů, kde úspěšnost byla podpořena úplatkem. Obdobně se používá i unikátní index V4, který v roce 2004 vytvořila organizace Transparency International s agenturou GfK Praha. Ten byl použit ve srovnávacím výzkumu v Praze, Bratislavě, Budapešti a Varšavě. Cílem bylo zjistit, které protikorupční nástroje se uplatňují ve veřejné správě hlavních měst zemí

⁶⁴ viz VOLEJNÍKOVÁ, s. 38-46.

⁶⁵ tamtéž, s. 38-46.

Visegrádské čtyřky. V každém městě odpovídalo kolem stovky dotazovaných a výsledný index se pohyboval v intervalu $<0 - 1>$. Přičemž 1 znamenalo velmi dobré hodnocení.⁶⁶

Další indexy vyjadřující objektivně míru korupce vznikly v roce 1999 a jsou součástí rozsáhlé studie EBRD a Světové banky. Jedná se o Indexy korupce veřejných rozhodnutí (IKVR), což je kvantifikovaná podoba forem korupce odlišených na základě specifikace typu vztahu mezi státem a firmou. Jde tedy o indexy:

- **Ovládnutí státu (OS)** – Tento index odráží jak podíl korumpujících firem (OSA) s cílem ovlivnit podobu zákonů, nařízení a regulací, tak také podíl firem, na jejichž činnosti má vliv korupce veřejných rozhodnutí (OSB). A právě podle hodnoty indexu OSB jsou země rozděleny. Pokud je index OSB menší než 20, pak se jedná o zemi s nízkou úrovní ovládnutí státu, zatímco pokud je větší než 20, jedná se o zemi s vysokou úrovní ovládnutí státu.
- **Index vlivové korupce (VK)** – Tento index odráží hodnocení, jak jsou firmy schopny ovlivnit obsah zákonů, pravidel nebo regulací vydávaných státními institucemi ve svůj prospěch.
- **Index administrativní (AK)** – Tento index vyjadřuje procento ročních příjmů, které firmy vydávají s cílem dosažení pro ně nežádoucích rozhodnutí na neoficiální platby veřejným činitelům.⁶⁷

Další index, který také využívá pro svou metodiku tvrdá data, je Index ekonomické svobody neboli IEF (Index of Economic Freedom). Ten je v mezinárodních komparacích především využíván pro zhodnocení úlohy státu v ekonomice.

3.3 Korupce a postih v českém právu

I v českém právu je pohlíženo na korupční jednání jako na protiprávní. Přímo o korupci se v našem právu ale nedočteme. Korupční jednání je chápáno jako úplatkářství a podplácení. Více lze nalézt jak v trestním zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.), tak ale i v obchodním zákoníku (zákon č. 513/1991 Sb.).

⁶⁶ viz VOLEJNÍKOVÁ, s. 52-54.

⁶⁷ tamtéž, s. 52-54.

3.3.1 Trestní zákoník

V České republice na rozdíl od jiných států není pojem korupce v trestněprávní úpravě vymezen jako samostatný trestný čin. Více se však v trestním zákoníku o korupci mluví jako o úplatkářství. Trestní zákoník § 334 definuje úplatek takto: „*Úplatkem se rozumí neoprávněná výhoda spočívající v přímém majetkovém obohacení nebo jiném zvýhodnění, které se dostává nebo má dostat uplácené osobě nebo s jejím souhlasem jiné osobě, a na kterou není nárok.*“⁶⁸ A právě v hlavě desáté zvláštní části trestního zákoníku, třetím dílu jsou zahrnuty skutkové podstaty trestných činů, které nesou znaky korupce. Mezi něž patří přijímání úplatku podle § 331 TrZ, dále podplácení podle § 332 TrZ a nepřímé úplatkářství podle § 333 TrZ.⁶⁹

- **Přijetí úplatku (§ 331 TrZ)** – „*Kdo sám nebo prostřednictvím jiného v souvislosti s obstaráváním věci obecného zájmu pro sebe nebo pro jiného přijme nebo si dá slíbit úplatek, nebo kdo sám nebo prostřednictvím jiného v souvislosti s podnikáním svým nebo jiného pro sebe nebo pro jiného přijme nebo si dá slíbit úplatek, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta nebo zákazem činnosti.*“⁷⁰ Trest v podobě odnětí svobody se liší podle způsobu přijetí úplatku. Jedná se však o tresty v rozmezí šesti měsíců až dvanácti let.
- **Podplácení (§ 332 TrZ)** – „*Kdo jinému nebo pro jiného v souvislosti s obstaráváním věci obecného zájmu poskytne, nabídne nebo slíbí úplatek, nebo kdo jinému nebo pro jiného v souvislosti s podnikáním svým nebo jiného poskytne, nabídne nebo slíbí úplatek, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo peněžitým trestem.*“⁷¹ Až na šest let může být potrestán ten, kdo spáchá takový čin vůči úřední osobě nebo ten, kdo sám pro sebe nebo pro jiného zajistí značný prospěch či jinému značnou škodu.
- **Nepřímé úplatkářství (§ 333 TrZ)** – „*Kdo žádá nebo přijme úplatek za to, že bude svým vlivem nebo prostřednictvím jiného působit na výkon pravomoci úřední osoby, nebo za to, že tak již učinil, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta.*“⁷²

⁶⁸ JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou*. podle stavu k 1. 1. 2010. Praha: Leges, 2009. s 404. ISBN 978-808-7212-226.

⁶⁹ tamtéž, s. 399-404.

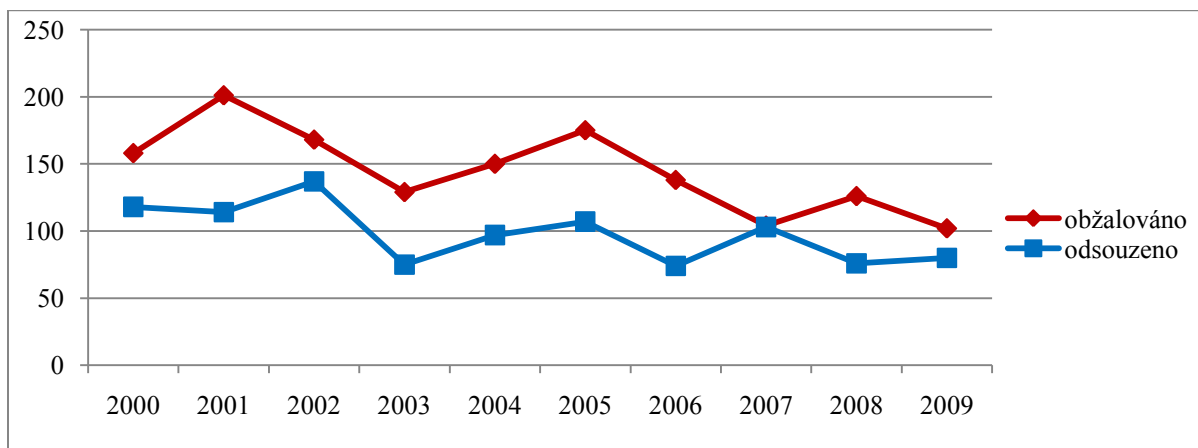
⁷⁰ tamtéž, s 400.

⁷¹ tamtéž, s 402.

⁷² tamtéž, s. 403.

Z pohledu Ministerstva vnitra bylo od roku 2000 odsouzeno za úplatkářství nejvíce osob za rok 2002, zatímco nejméně pachatelů bylo odsouzeno v roce 2006, jak je uvedeno v grafu níže (viz Graf č. 3.2).

Graf č. 3.2 Vývoj počtu osob obžalovaných a odsouzených za úplatkářství v ČR

Zdroj: MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Vývoj počtu osob obžalovaných a odsouzených za úplatkářství v ČR celkem.* [online]. 2009. [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/uplna-verze-strategie-vlady-v-boji-proti-korupci-na-obdobi-let-2011-a-2012.aspx>. Vlastní úprava 2012.

3.3.2 Obchodní zákoník

I Obchodní zákoník se zabývá korupčním jednáním, respektive podplácením. Tentokrát je to však v souvislosti s nekalou soutěží. Podplácení je totiž označeno jako nekalý delikt, jednání páchané proti dobrým mravům v hospodářské soutěži. V obchodním zákoníku upravuje nekalou soutěž hlava V., díl II. Podle § 44 Obchz je nekalá soutěž definována takto: „*Nekalou soutěží je jednání v hospodářské soutěži nebo v hospodářském styku, které je v rozporu s dobrými mravy soutěže a je způsobilé přivodit újmu jiným soutěžitelům, spotřebitelům nebo dalším zákazníkům. Nekalá soutěž se zakazuje.*“⁷³ V § 44 Obchz jsou i uvedeny přesná jednání, která jsou považována za nekalou soutěž. Patří mezi ně klamavá reklama, klamavé označení zboží a služeb, vyvolání nebezpečí záměny, parazitování na pověsti podniku, výrobků či služeb jiného soutěžitele, podplácení, zlehčování, srovnávací reklama, porušování obchodního tajemství, ohrožování zdraví spotřebitelů a životního prostředí.

⁷³ Zákon č. 513 ze dne 5. listopadu 1991. Obchodní zákoník. 1991, s. 17. ISBN 978-80-7400-028-7.

3.4 Subjekty zabývající se korupcí

Korupce je celosvětový problém, takže se nevyhnula ani České republice. Jedná se však o negativní jev, a proto vznikly a stále nové vznikají jak vládní, tak i nevládní organizace, které nejen že bojují proti korupčnímu jednání, ale korupci i zkoumají a analyzují.

3.4.1 Vládní organizace

Samotná vláda se snaží bojovat proti korupci různými protikorupčními programy. Existují ale i vládní orgány, které napomáhají v boji proti korupci. Mezi ně patří například:

- **Nejvyšší kontrolní úřad** – Jedná se o kontrolní orgán, který je nezávislý na moci zákonodárné neboli parlamentní i na moci exekutivní neboli vládní. Nejvyšší kontrolní úřad nabyt účinnosti 1. 7. 1993 a vychází z Ústavy České republiky. Mezi jeho hlavní úkoly patří, jak kontrola hospodaření se státním majetkem a s finančními prostředky, tak i od roku 2002 kontrola hospodaření České národní banky v oblasti výdajů na pořízení majetku a na její provoz. Aby však při kontrole skutečností byla zajištěna objektivita Nejvyššího kontrolního úřadu, byl uzákoněn kolektivní princip, a tak tedy o kontrolní činnosti rozhodují kolektivní orgány Nejvyššího kontrolního úřadu, což jsou Kolegium a senáty Úřadu.⁷⁴
- **Úřad pro ochranu hospodářské soutěže** – Cílem Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže je zabezpečení fungování trhů tak, aby vše bylo v souladu s pravidly práve hospodářské soutěže. Dále kontroluje zadávání veřejných zakázek a koncesí, a také poskytuje poradenství týkající se veřejné podpory v České republice tak, aby vše bylo v souladu s platnými pravidly Evropských společenství.⁷⁵
- **Meziresortní koordinační skupina pro boj s korupcí** – Jedná se o pracovní skupinu, která vznikla pro důsledné realizování Strategie vlády v boji proti korupci. Hlavním úkolem Meziresortní koordinační skupiny pro boj s korupcí je definovat priority vládní protikorupční politiky a vyhledávat takové oblasti ve veřejné správě, které jsou považovány za nejvíce rizikovější a to právě v rámci výskytu korupce. Další úlohou

⁷⁴ NEJVYŠŠÍ KONTROLNÍ ÚŘAD. *Postavení a působnost*. [online]. 2010. [cit. 2012-04-11]. Dostupné z: <http://www.nku.cz/cz/urad/default.htm>.

⁷⁵ ÚŘAD PRO OCHRANU HOSPODÁŘSKÉ SOUTĚŽE. *Poslání a kompetence*. [online]. 2012. [cit. 2012-04-11]. Dostupné z: <http://www.compet.cz/o-uradu/poslani-a-kompetence/>.

této pracovní skupiny také je sledování legislativního procesu souvisejícího s korupční problematikou.⁷⁶

- **Útvar odhalování korupce a finanční kriminality služby kriminální policie a vyšetřování** – Jedná se o vysoce specializovanou, odborně zdatnou, maximálně flexibilní, mobilní a morálně silně odolnou policejní složku, která vznikla nejen za účelem boje s nejbezpečnějšími formami korupce, ale i za účelem odhalování závažné hospodářské a finanční kriminality.⁷⁷
- **Ministerstvo vnitra** – Ústřední orgán státní správy pro vnitřní věci jako je například veřejný pořádek, archivnictví, požární ochrana, veřejné sbírky, územní členění státu či státní symboly a státní, hospodářské a služební tajemství, je právě Ministerstvo vnitra. Jeho jednou z hlavních priorit pro léta 2011 až 2012 je boj proti korupci. Snaží se například o přísnější pravidla pro nakládání s majetkem obcí, efektivnější systém svobodného přístupu veřejnosti k informacím, zavedení testů spolehlivosti pro širší okruh úředníků či o ochranu oznamovatelů korupčního jednání. Ministrem vnitra je od 22. dubna 2011 Jan Kubice.^{78,79}

I přestože podle médií jsou vládní postupy proti korupci často nedostatečné, musí se brát v potaz, že některé vládní organizace dělají, co mají. Například Nejvyšší kontrolní úřad se zabýval tolik očekávanými státními maturitními zkouškami, které proběhly poprvé ve školním roce 2010/2011 a které nenaplnily strategické cíle. A nejen to Nejvyšší kontrolní úřad zjistil. Maturitní zkoušky totiž v konečném důsledku stály o téměř sto milionů korun více, než se odhadovalo. Tento fakt byl způsoben tím, že při zadávání státních zakázek, konkrétně při výběru dodavatele a provozovatele řídicího a dohledového centra a logistického zabezpečení maturit, komise uzavřela zakázku v hodnotě 360 milionů korun, a to i přesto, že neměla veškeré informace o ceně a budoucích nákladech na státní maturity. Opět se tedy plýtvalo penězi daňových poplatníků, protože

⁷⁶ MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Protikorupční aktivita*. [online]. 2011. [cit. 2012-04-11]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/protikorupcni-aktivita.aspx>.

⁷⁷ POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY. *Útvar odhalování korupce a finanční kriminality SKPV*. [online]. 2010. [cit. 2012-04-11]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/uokfk-skpv-utvar-odhalovani-korupce-a-financni-kriminality-skpv.aspx>

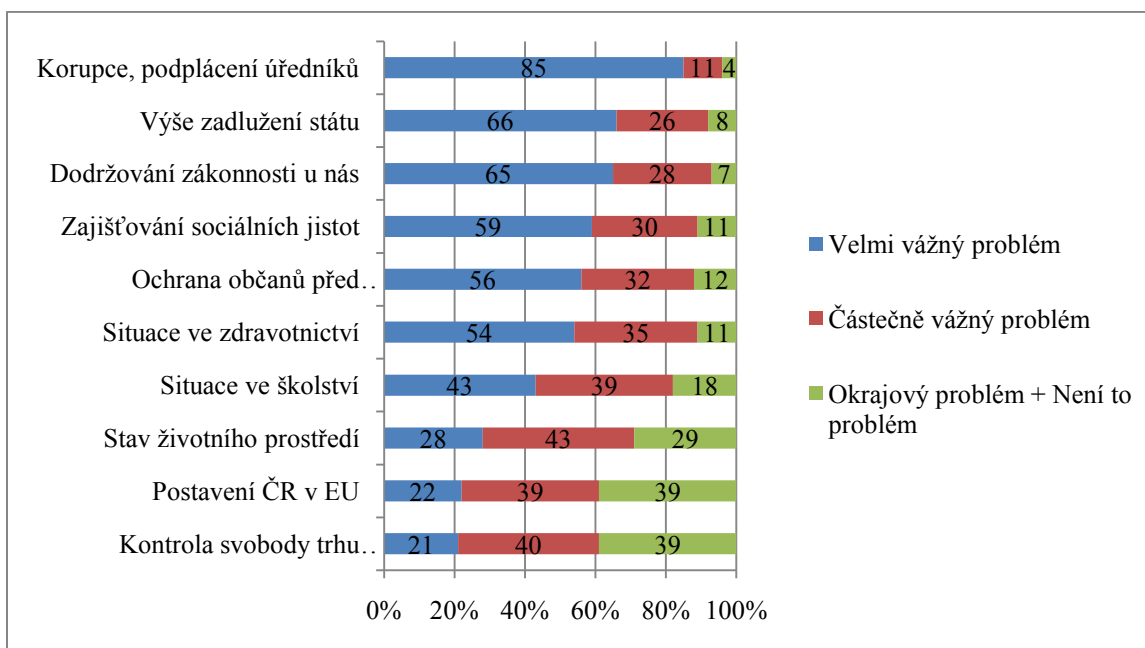
⁷⁸ MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Priority Ministerstva vnitra 2011 – 2012*. [online]. 2010. [cit. 2012-04-11]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/soucasnost-830237.aspx>.

⁷⁹ MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Působnost ministerstva*. [online]. 2010. [cit. 2012-04-11]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/ministerstvo-pusobnost-ministerstva.aspx>.

i přesto, že peníze šly, tam kam měly, rozhodně nešly v takové výši, která by byla adekvátní.⁸⁰

A průzkumy dokazují, že lidé nejsou spokojeni se stále se zvyšující mírou korupce v České republice. Dokazuje to i průzkum agentury STEM (viz Graf 3.3), ze kterého vyplývá, že lidé označili korupci za nejzávažnější problém České republiky.

Graf 3.3 Co je pro dnešní Českou republiku skutečně závažný problém, kterým je třeba se zabývat?

Zdroj: STEM. *Nejzávažnější problém ČR je podle občanů korupce*. [online]. 2012. [cit. 2012-04-20]. Dostupné z: <http://www.stem.cz/clanek/2400>. Vlastní zpracování 2012.

3.4.2 Nevládní neziskové organizace

S čím dál tím více se zvyšující mírou korupce, začalo vznikat i čím dál tím více v České republice nevládních neziskových organizací bojujících proti korupčnímu jednání. Mezi ně patří například:

- **Oživení, o. s.** – Tato nezisková organizace, která vznikla v roce 1997, usiluje o rozvoj udržitelné dopravy. Od roku 1999 se ale také věnuje odhalování střetu zájmů a snaží se prosadit zásady transparentní veřejné správy.⁸¹

⁸⁰ NEJVYŠŠÍ KONTROLNÍ ÚŘAD. *NKÚ zkontroloval peněžní prostředky použité na přípravu a realizaci státní maturitní zkoušky*. [online]. 2012. [cit. 2012-04-19]. Dostupné z: <http://www.nku.cz/cz/media/nku-zkontroloval-penezni-prostredky-pouzite-na-pripravu-a-realizaci-statni-maturitni-zkousky-id5921/>.

⁸¹ BEZ KORUPCE. *O nás*. [online]. 2011. [cit. 2012-04-11]. Dostupné z: <http://www.bezkorupce.cz/o-nas/>.

- **Růžový panter, o. s.** – Jedná se o nevládní organizaci zabývající se korupcí ve veřejné správě. Vznikla 24. května 2002 a od té doby se věnuje převážně problematice klientelismu a státním dotacím přidělovaným firmám neprůhledným způsobem. Financována je především z darů veřejnosti, sponzorských darů firem a v současnosti i z grantů.⁸²
- **Otevřená společnost, o. p. s.** – Tato společnost se zaměřuje převážně na plnění některých úkolů týkající se oblasti zajišťování práva občanů na informace. Díky projektu Otevřete.cz podporuje jak občany, tak i úřady při uplatňování právě zmíněného svobodného přístupu k informacím. Cílem projektu je také podporovat občany ve schopnosti účinně se uplatnit ve veřejných záležitostech, a to jak ve schopnosti zapojit se do rozhodování veřejné správy, ale i umět se bránit neoprávněnému omezování práva šířit informace.⁸³

Jelikož jsou vládní organizace často nedostačující v boji proti korupci, tak právě proto se této problematice začíná věnovat čím dál tím více i těch nevládních organizací, jejichž počet se stále zvyšuje. Mezi další patří například Ekologický právní servis, o. s., Zelený kruh, o. s., a právě tyto protikorupční organizace, včetně Transparency International – Česká republika a zmiňovaných institucí Otevřená společnost, o. p. s. a Oživení, o. s., se rozhodly společně oznámkovat vládu v boji proti korupci, respektive Strategii vlády v boji proti korupci na období let 2011 a 2012. Díky nim si tak mohou občané udělat obrázek o vývoji této strategie. Na vysvědčení, které vládě udělily, je oznámkováno jedenáct programových oblastí a to na stupnici od 1 do 5, tak jako ve škole. Hodnotila se převážně snaha vlády přijímat potřebná systémová opatření. Nevládní protikorupční organizace ohodnotily prioritní oblasti převážně známkou 3. Avšak bohužel si vláda na vysvědčení odnesla i 5 a to z Přístupu k informacím, naopak lepší známku jak 3, si zasloužila z „předmětů“ Justice a Ochrana oznamovatelů. Celé vysvědčení je uvedeno v Příloze číslo 3.⁸⁴

Rozmáhajícím korupčním praktikám se poslední dobou začínají také věnovat nově vznikající protikorupční nadace jako je například Nadační fond proti korupci a Nadace

⁸² RŮŽOVÝ PANTER. *Nevládní nezisková organizace Růžový panter*. [online]. 2010. [cit. 2012-04-11]. Dostupné z: <http://www.ruzovypanter.cz/ruzovypanter.html>.

⁸³ OTEVŘENÁ SPOLEČNOST. *Právo na informace*. [online]. 2010. [cit. 2012-04-22]. Dostupné z: <http://www.osops.cz/cz/projekty/pravo-na-informace/>.

⁸⁴ BEZ KORUPCE. *Pololetní vysvědčení vládě ČR v boji proti korupci*. [online]. 2012. [cit. 2012-04-12]. Dostupné z: <http://www.bezkorupce.cz/wp-content/uploads/2012/02/2012-Vysvedceni-za-protikorupcni-strategii-slovni-hodnoceni.pdf>.

rozvoje občanské společnosti. Bohužel však v čele těchto nadací jsou i čím dál tím častěji podnikatelé, kteří se většinou chtějí prioritně zviditelnit a až pak bojovat proti korupci. Brzy bude tedy možné konstatovat, že cokoliv je protikorupční, je in, a kdo nemá svou vlastní protikorupční nadaci jako by nebyl.

3.4.3 Mezinárodní protikorupční organizace

S korupčním jednáním se můžeme setkat snad v každém státě. Proto vznikají i organizace, které se snaží bojovat proti korupci, ať už celosvětově, či například pouze v rámci Evropské unie. Mezinárodními protikorupčními organizacemi jsou například:

- **Transparency International** – Cílem této organizace, působící od roku 1993, je boj proti korupci, a to především v oblastech veřejné správy, legislativy a v soukromém sektoru. Její hlavní sídlo se nachází v Berlíně a má více jak 90 národních poboček, včetně i té působící v České republice. Kromě neustálého sledování stavu korupce se Transparency International také věnuje vzdělávacím službám a bezplatnému právnímu poradenství v oblasti korupčního jednání. Finance získává nejen z grantů, které organizace dostává na své projekty, také ale i z darů fyzických a právnických osob a z různých akcí.⁸⁵
- **Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD)** – Do organizace OECD je zapojeno 34 ekonomicky nejrozvinutějších států, ty od roku 1961 postupně přijaly principy demokracie a tržní ekonomiky, včetně České republiky, která se připojila 21. prosince 1995. Cílem organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj je pomáhat v potlačení nezaměstnanosti, stabilizaci a rozvoji mezinárodních finančních trhů členských zemí a v neposlední řadě také pomoc ekonomickému rozvoji.⁸⁶
- **Evropský úřad boje proti podvodům (OLAF)** – V dubnu roku 1999 byl založen Evropský úřad boje proti podvodům. Jeho hlavním úkolem je ochrana finančních zájmů Evropské unie, především mu jde o zajišťování finančních podvodů při nakládání s rozpočtovými prostředky Evropské unie. Úřad se zabývá hlavně vnitřními institucemi Evropské unie, jako je Komise, Rada a Parlament.⁸⁷

⁸⁵ TRANSPARENCY INTERNATIONAL. *O nás*. [online]. 2011. [cit. 2012-04-11]. Dostupné z: <http://www.transparency.cz/o-tic/>.

⁸⁶ viz VOLEJNÍKOVÁ, s. 262.

⁸⁷ STREICHSEBIOVÁ, Milana a Oldřich KRULÍK. *Evropský úřad boje proti podvodům*. [online]. 2008. [cit. 2012-04-11]. Dostupné z: http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/rs_atlantic/data/files/organ4.pdf.

- **Světová banka** – Jedna z nejvýznamnějších světových finančních institucí prvotně nevznikla pro boj proti korupci. Dnes se ale také zaměřuje na propojení podnikatelských a politických kruhů a snaží se o zachování udržitelného růstu, makroekonomické a finanční stability.⁸⁸
- **Organizace spojených národů (OSN)** – V San Franciscu 24. října 1945 vznikla mezinárodní organizace OSN na základě přijetí Charty OSN 50 státy, včetně také tehdejší Československé republiky. Jejím cílem je hlavně zachování mezinárodního míru a zajištění mezinárodní spolupráce.⁸⁹

Mezinárodní organizací zabývajících se korupcí existuje mnoho. Mezi další můžeme jmenovat Radu Evropy, Iniciativu pro spolupráci v jihovýchodní Evropě (SECI) nebo také Evropskou banku pro obnovu a rozvoj.

3.5 Protikorupční nástroje a opatření

Korupcí se zabývá mnoho organizací a institucí, jak bylo uvedeno výše. Stejně tak jak ale existují organizace vládní, nevládní a mezinárodní, tak se liší i protikorupční opatření a nástroje každých institucí. Protikorupční opatření lze rozdělit do dvou skupin. Do první skupiny řadíme ta opatření, která se zaměřují na konkrétní řešení projevů korupce. Jedná se například o zákon o střetu zájmů, protikorupční linky či přísnější tresty. Bohužel však jde většinou o rychlá a zároveň i dočasná opatření. A to hlavně proto, že vláda nebo členové neziskových organizací, se snaží vyřešit jeden problém nebo konkrétní korupční skandál. Do druhé skupiny protikorupčních řešení řadíme ta nepřímá opatření. Mezi ně patří soubor zákonů a nařízení, která zmenšují prostor pro korupci, ale jejichž hlavním cílem nemusí nutně být přímo boj s korupcí, jedná se například o reformu veřejných financí či reformu správních orgánů. Hlavním cílem nepřímých opatření většinou jsou řešení sociálních a institucionálních příčin korupce. Tato opatření prosazují převážně mezinárodní experti a organizace, mezi které například patří Světová banka a Transparency International.⁹⁰

⁸⁸ viz VOLEJNÍKOVÁ, s. 256.

⁸⁹ tamtéž, s. 264-266.

⁹⁰ viz SMITH, s. 115.

3.5.1 Protikorupční nástroje a opatření vládních organizací

Jelikož se korupce čím dál tím častěji objevuje ve veřejné správě, je zapotřebí, aby i vláda měla svá protikorupční opatření, jak v boji proti korupci postupovat a jak míru korupce snižovat. V posledních letech vláda přijala Strategii vlády v boji proti korupci pro období let 2011 a 2012 či jednotlivé protikorupční programy Ministerstev České republiky.

Strategie vlády v boji proti korupci na období let 2011 a 2012

Ministerstvo vnitra připravilo Strategii vlády v boji proti korupci na období let 2011 a 2012, která byla jednomyslně vládou přijata dne 5. ledna 2011. Ta navazuje na Strategii vlády v boji proti korupci na období let 2006 až 2011, která byla postavena na třech základních pilířích, jež byly prevence, průhlednost a postih. A právě v oblastech prevence a průhlednosti se opatření v obou Strategiích vlády v boji proti korupci shodují. Zatímco v té starší šlo o tři hlavní oblasti, ve kterých je nutné nastavovat protikorupční opatření ve vzájemné rovnováze, tak v té novější se přistoupilo k dělení dle toho, na jakou oblast veřejného života se protikorupční opatření vztahuje. Mezi něž zaručeně patří jak veřejná správa, což je jedna z nejnebezpečnějších oblastí postižená korupcí, tak ale i oblasti v moci zákonodárné a soudní. Také ale Strategie vlády v boji proti korupci na období let 2011 až 2012 myslí na opatření v oblasti policie, avšak největší pozornost si zaslouží oblasti, v kterých se rozhoduje o veřejných financích a v kterých jsou poskytovány služby občanům. Oblasti obsažené ve Strategii vlády v boji proti korupci na období let 2011 a 2012 jsou:⁹¹

- **Oblast veřejné správy** – V rámci legislativních opatření je snaha v této oblasti například o zavedení přísnějších pravidel pro nakládání s majetkem obcí a krajů, zavedení větší transparentnosti hlasování o orgánech územní samosprávy ve věcech nakládání s majetkem územní samosprávy, nebo o zakázkách, dotacích či upravit kompetence mezi zastupitelstvem a radou zamezující obcházení zákona. V rámci nelegislativních opatření jde hlavně o ochranu oznamovatelů korupčního jednání, podporu nestátních neziskových protikorupčních organizací či také zveřejňování prodeje veřejného majetku.

⁹¹ MINISTERSTVA VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Strategie vlády v boji proti korupci*. [online]. 2011. [cit. 2012-04-17]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/boj-proti-korupci-strategie-vlady-v-boji-proti-korupci.aspx>.

- **Oblast veřejných zakázek** – V rámci legislativních opatření je snaha v této oblasti například o úpravu centrální adresy, úpravu zákonů pro oblast dotací a grantů či využívání centrálních nákupů. V rámci nelegislativních opatření jde hlavně o předkládání výročních zpráv o stavu veřejných zakázek v ČR či zpracování katalogu vzorové dokumentace.
- **Oblast orgánů činných v trestním řízení – Policie ČR** – V rámci legislativních opatření je snaha v této oblasti například o zpřesnění institutu spolupracujícího obviněného, změnu podmínek použití odposlechů telekomunikačního provozu a nasazení agenta podle trestního řádu či zřízení Generální inspekce bezpečnostních sborů. V rámci nelegislativních opatření jde hlavně o zjištění efektivity při vyšetřování korupce v činnosti Policie ČR, podporu elektronického trestního řízení, zavedení opatření k zamezení korupce a zbytné byrokracie v imigrační praxi či zřízení ombudsmana Policie ČR.
- **Oblast orgánů činné v trestním řízení – státní zastupitelství a soudy** – V rámci legislativních opatření je snaha v této oblasti o posílení nezávislosti a odpovědnosti státního zastupitelství za výkon svěřené pravomoci či zpřísnění trestů za korupční jednání u úředních osob. V rámci nelegislativních opatření jde hlavně o změnu místní příslušnosti orgánů činných v trestním řízení v případech souvisejících s trestnou činností ve státní správě a místní samosprávě. Dále jde také o zvýšení dohledu Ministerstva spravedlnosti nad ostatními právníckými povoláními v oblasti kárné odpovědnosti či o zřizování specializovaných soudních senátů a specializovaných útvarů státního zastupitelství zejména v oblasti boje proti korupci a závažné finanční kriminalitě.
- **Oblast moci zákonodárné** – V rámci legislativních opatření je snaha v této oblasti o zavedení centrálního registru evidenčních míst podle zákona o střetu zájmů, změna Jednacího řádu Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky a Jednacího Senátu Parlamentu České republiky či předložení návrhu zákona o trestní odpovědnosti právníckých osob. V rámci nelegislativních opatření jde hlavně o zprůhlednění financování politických stran, analýzu komplexní právní úpravy v oblasti lobbyingu či zavedení povinných hodnocení korupčních rizik.

Cílem Strategie v boji proti korupci na období let 2011 a 2012 je postupné přijímání jednotlivých opatření, a tak snižovat korupční příležitosti.⁹²

3.5.2 Protikorupční nástroje a opatření neziskových organizací

I neziskové organizace mají své taktiky v boji proti korupci. Například organizace Transparency International – Česká republika se věnuje dlouhodobému monitorování důležitých korupčních případů. A to díky projektu Watchdog, který je zaměřen právě na investigaci, monitorování a analýzu korupce ve veřejné správě. Na podobném principu existují i jiné nevládní neziskové organizace, které sledují korupční kauzy a v případě nepotrestaných korupčních jednání se snaží o řádný trest. Organizace Transparency International se od doby vzniku projektu Watchdog zatím zabývala patnácti případy. Některé byly dokonce zpracovány do podoby trestních oznámení, některé se stále ještě řeší a některé se však také prokázaly jako nerelevantní. Transparency International také díky bezplatné právní poradně napomáhá občanům, kteří se setkali s korupcí a kteří jsou ochotni proti ní bojovat.⁹³

Dalším protikorupčním opatřením, respektive nástrojem pro boj proti korupčním jednáním, byla také protikorupční linka 199. Tu od 19. září roku 2007 do roku 2010 provozovala organizace Transparency International ČR, a teď v posledních letech ji provozovalo občanské sdružení Oživení a financovalo Ministerstvo vnitra České republiky. A právě Ministerstvo vnitra ČR se rozhodlo k 30. dubnu 2012 zrušit vypsaný tendr na provozovatele linky a to nejen z důvodu úspor v rezortu, ale i kvůli neefektivitě linky. Stejně tak jako právní poradenství, tak i protikorupční linka byla bezplatná. Volající mohl zůstat i v anonymitě, bylo jen pouze na jeho uvážení, zda uvedl své jméno či ne.⁹⁴

Provoz linky 199 zajišťovali vždy studenti posledních ročníků právnické fakulty, popřípadě absolventi právnické fakulty. Během roku 2011 se na ně obrátilo 1381 volajících, k čemuž ještě řešili 151 podnětů týkajících se korupce, kterými se zabývala protikorupční poradna. Ze všech 1532 řešených podnětů bylo 819 anonymních. Ne, však všechny podněty jsou opravdu vážné. Z celkových jich bylo téměř polovina relevantních, kterými stálo za to se zabývat. Za důležitý se považuje i takový hovor,

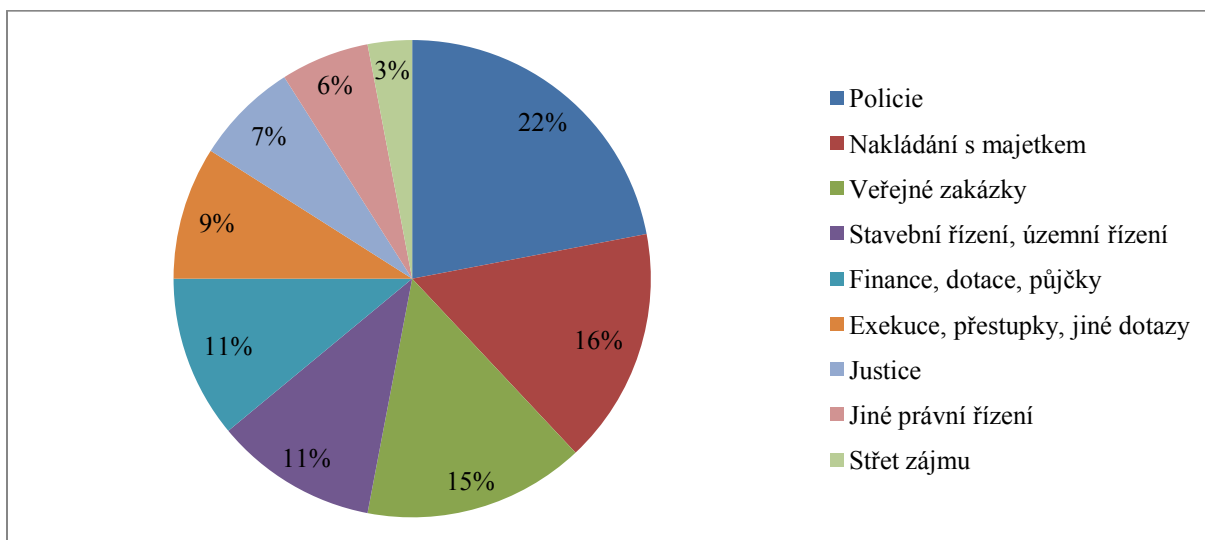
⁹² MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Strategie vlády v boji proti korupci na období let 2011 a 2012*. [online]. 2010. [cit. 2012-04-11]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/uplna-verze-strategie-vlady-v-boji-proti-korupci-na-obdobi-let-2011-a-2012.aspx>.

⁹³ TRANSPARENCY INTERNATIONAL. *Watchdog – rok první*. [online]. 2011. [cit. 2012-04-11]. Dostupné z: <http://www.transparency.cz/watchdog-rok/>.

⁹⁴ BEZ KORUPCE. *Právní poradna – linka 199*. [online]. 2011. [cit. 2012-04-11]. Dostupné z: <http://www.bezkorupce.cz/protikorupcni-linka/>.

ve kterém volající není přímo svědkem nebo obětí korupčního jednání, ale má například špatnou osobní zkušenost s justicí, policií či územní samosprávou. Bohužel jsou i tací volající, kteří si spletou číslo, či tací, kteří potřebují odbornou pomoc, ale nikoliv toho právního charakteru. A ti tvoří převážně tu druhou polovinu. Nejvíce podnětů od lidí ale směřuje na policii České republiky, jak je uvedeno v grafu níže (viz Graf 3.4).⁹⁵

Graf 3.4 Oblast veřejného zájmu u relevantních podnětů

Zdroj: BEZ KORUPCE. *Zpráva Oživení, o. s., o provozu protikorupční linky 199 za období leden – prosinec 2011*. [online]. 2012. [cit. 2012-04-11]. Dostupné z: http://www.bezkorupce.cz/wp-content/uploads/2012/02/zprava_rok_2011_linka199_pro-MVCR+grafy.pdf. Vlastní zpracování 2012.

Podnětů, které byly za rok 2011 zpracovávány, bylo 657. Zbytek bylo odmítnuto pro nedostatek informací. Ty, co byly přijaty, byly řešeny několika způsoby. Jedním z nich, který byl nejpoužívanější, bylo základní poradenství, dalším způsobem je rozšířené právní poradenství zahrnující hlavně vypracování základní právní analýzy případu, doporučení postupu a někdy i zastoupení advokáta ve věci. Třetí způsob řešení podnětů je odkázání klienta na jiný orgán. Z celkových 1381 hovorů, které operátoři na lince za rok 2011 zaznamenali, bylo tedy 370, kterým bylo poskytnuto právní poradenství a pouze 72 podnětů, kterým byla věnována velká pozornost pod vedením advokáta. Provoz linky 199 byl tedy bohužel omezen relevantními podněty, ne všechny měly dostatek informací či

⁹⁵ BEZ KORUPCE. *Zpráva Oživení, o. s., o provozu protikorupční linky 199 za období leden – prosinec 2011*. [online]. 2012. [cit. 2012-04-11]. Dostupné z: http://www.bezkorupce.cz/wp-content/uploads/2012/02/zprava_rok_2011_linka199_pro-MVCR+grafy.pdf.

vedly k odhalení korupčního chování. Byly však i takové podněty, kdy stačilo pouze základní právní poradenství.⁹⁶

3.5.3 Protikorupční nástroje a opatření mezinárodních organizací

Korupce je světovým problémem, a tak není divu, že i mezinárodní organizace se snaží proti korupčnímu jednání bojovat. Především se jedná o různá doporučení, akční plány, deklarace a podobně. Například 31. října 2003 byla přijata Valným shromážděním Organizace spojených národů úmluva proti korupci a téhož roku ustanovilo i 9. prosince jako Mezinárodní den proti korupci, jehož cílem je zvyšovat podvědomí o problematice a úloze Úmluvy OSN v boji proti korupci. V prosinci 2005 vstoupila úmluva v platnost.⁹⁷

Úmluva Organizace spojených národů proti korupci obsahuje jak preventivní opatření, respektive, že státy, které Úmluvu přijaly, musí například uskutečňovat účinnou protikorupční strategii, musí zajistit existenci orgánů, které budou předcházet korupčnímu jednání, či také musí podniknout v souladu se základními zásadami svého právního systému nezbytné kroky k zavedení odpovídajících systémů veřejných zakázek, které budou založeny na průhlednosti.⁹⁸

Zapojení se do mezinárodního protikorupčního úsilí však Česká republika nikdy nevnímala jako hlavní prioritu. A nejspíš i právě proto Česká republika dosud neratifikovala Úmluvu OSN proti korupci, přestože úmluvu podepsala už v roce 2005. Na druhou stranu například starší úmluvu proti podplácení zahraničních veřejných činitelů Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) však Česká republika ratifikovala. Cílem této úmluvy je přijetí legislativy, která bude trestně stíhat podplácení zahraničních veřejných činitelů.

Česká republika se také stala členem Skupiny států proti korupci při Radě Evropy (GRECO) a přistoupila také k Mezinárodní protikorupční akademii. Tato organizace se sídlem v Rakousku vznikla s cílem posílit vzdělávání a výměnu zkušeností v oblasti prevence korupce a jejího stíhání.⁹⁹

⁹⁶ BEZ KORUPCE. *Zpráva Oživení, o. s., o provozu protikorupční linky 199 za období leden – prosinec 2011*. [online]. 2012. [cit. 2012-04-11]. Dostupné z:

http://www.bezkorupce.cz/wp-content/uploads/2012/02/zprava_rok_2011_linka199_pro-MVCR+grafy.pdf.

⁹⁷ OSN. *Mezinárodní den proti korupci*. [online]. 2011. [cit. 2012-04-12]. Dostupné z:

<http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=1741>.

⁹⁸ SCHEINOST Miroslav. *Dokumenty OSN ke korupci a organizovanému zločinu*. [online]. 2008. [cit. 2012-04-12].

Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/341.pdf>.

⁹⁹ TRANSPARENCY INTERNATIONAL. *Studie národní integrity*. [online]. 2011 [cit. 2012-04-12]. Dostupné z:

http://www.transparency.cz/doc/TIC_Studie_narodni_integrity_www.pdf.

3.6 Příklady korupčního jednání v České republice

Korupce se objevuje opravdu všude, důkazem tomu jsou i korupční kauzy, které byly v České republice v posledních letech zaznamenány. Často bohužel zůstávají viníci bez potrestání nebo jsou jejich tresty nedostatečné. Mezi nejdiskutovanější korupční jednání patří například:

a) Obálková kauza Víta Bárty

Vše začalo volbami roku 2010 a odhodlaností politické strany Věci Veřejné, která chtěla s mediálně známým Radkem Johnem v čele zlikvidovat politické dinosaury a bojovat proti korupci. Jenže ani ne za rok po jejich zvolení do Poslanecké sněmovny, se 3. dubna 2011 v týdeníku Respekt objevila zpráva, že místopředseda politické strany Věci Veřejné Jaroslav Škárka dostává peníze za loajalitu ke straně, a to od lidí kolem neformálního lídra této strany Víta Bárty, tehdy ještě ministra dopravy. Brzy však vyšlo najevo, že Jaroslav Škárka si prý dělal legraci, což opět pak 5. dubna 2011 popřel, když v rozhovoru uvedl, že od září měsíčně dostává 55 000 korun za loajalitu. Za takovéto „nařčení“ se politická strana Věci Veřejné rozhodla, že Jaroslava Škárku vyloučí ze svých řad. S čímž se ale rozpoutala kauza, kolem doposud ne mediálně známého Víta Bárty. Jaroslav Škárka předal státnímu zastupitelství veškeré materiály týkající se VV i spolu s obálkou, ve které bylo 170 000 korun a kterou dostal od Bárty. Ten ale vše popřel a peníze označil za pouhou půjčku. S čímž se také provalilo sledování politiků agenturou ABL, ve které hlavní slovo měl právě Vít Bárta. Škárku následovala také Kristýna Kočí, která 6. dubna 2011 podala trestní oznámení kvůli půl milionu korun, které také dostala od Bárty. Podle něj šlo opět o půjčku, ale podle ní šlo o úplatek. I tak ale 8. dubna 2011 Vít Bárta rezignoval. Následně na to 11. dubna 2011 policie zahájila řízení kvůli úplatkům v politické straně Věci veřejné, s čímž se na politické scéně rozbouřilo peklo. Věci Veřejné žádali odvolání několika ministrů, což se jim nepovedlo, a tak v jejich politické straně začaly intriky a korupční praktiky. I přestože trojkoaliční vláda v seskupení politických stran ODS, TOP09 a VV se nerozpadla, v červnu 2011 začala protikorupční policie vyšetřovat Víta Bárta za údajné úplatky a Jaroslava Škárku pro přijetí úplatku, a to proto, že obálku s penězi nevrátil hned. Na začátku září roku 2011 byli oba tito pánové obviněni. V lednu roku 2012 se však objevuje další nahrávka, na které Jaroslav Škárka shání pro sebe, Kristýnu Kočí a Stanislava Humla někoho dalšího, kdo by byl ochotný za peníze svědčit proti Bártovi.

Na konci ledna bylo už jasné, že Bárta i Škárka půjdou před soud. Taky se tak stalo a dne 13 dubna 2012 byl Vít Bárta uznán vinný ze zločinu podplácení a dostal podmíněčný trest osmnáct měsíců s třiceti měsíčním odkladem. Zatímco Jaroslavu Škárkovi byl udělen za nepodmíněný trest odnětí svobody na tři roky a na deset let mu bylo zakázáno zastávat funkci poslance.¹⁰⁰

b) Kauza Opencard

V květnu 2006 byl schválen projekt na zavedení elektronické karty Pražana. V zápětí na to se v létě téhož roku uskutečnilo výběrové řízení, které vyhrála firma Haguess, s. r. o., protože byla jedinou firmou, která se zúčastnila výběrového řízení. V zápětí na to se však firma Haguess, s. r. o. mění na akciovou společnost s anonymními akciemi na majitele, i přes tuto podivnou situaci magistrát 27. října 2006 podepsal s touto firmou smlouvu. Bohužel však začátek Opencard byl velmi pomalý a funkčnost karet omezená. Až v srpnu roku 2008 byl zahájen výdej elektronických jízdních kuponů a schválen tak i bonus na jízdné při včasné nákupu Opencard. Začátkem roku 2009 při předložení vyúčtování magistrátu se objevil však velký schodek, a tak proběhl první audit, díky kterému byly vyčísleny celkové náklady projektu na 888 milionů, a tak byla označena smlouva magistrátu s firmou Haguess za velmi nevýhodnou a ve věci Opencard bylo oznámeno podezření na spáchání hned sedmi trestných činů.¹⁰¹

c) Další korupční kauzy

S korupčním jednáním se v České republice můžeme setkat opravdu všude. Důkazem tomu jsou i další kauzy jako například skandál na právnické fakultě v Plzni, na které studenti, v podobě vlivných lidí, získávali vysokoškolské diplomy za nestandardních podmínek či doposud nevysvětlitelných 1,2 milionu korun, které získal Stanislav Gross, k čemuž později přibýly i nestandardním způsobem nabyté akcie za desítky až stovky milionů. Bohužel jeho případ policie odložila, a tak chování Grosse, které jistě zavánělo korupcí, nebylo potrestáno. A korupční kauzy týkající se veřejných zakázek je čím dál tím více, mezi hlavní patří například nákup 107 obrněných transportérů Pandur za neuvěřitelných 14,4 miliard korun či rekonstrukce liberecké nemocnice, kterou získala za nejasných podmínek firma Syner.

¹⁰⁰ AKTUÁLNĚ.CENTRUM.CZ. *Bártova „obálková kauza“ krok za krokem*. [online]. 2012. [cit. 2012-04-16]. Dostupné z: <http://aktualne.centrum.cz/domaci/grafika/2012/03/03/bartova-obalkova-kauza-krok-za-krokem/#1>.

¹⁰¹ RESPEKT INSTITUT. *Průběh kauzy Opencard*. [online]. 2010. [cit. 2012-04-16]. Dostupné z: <http://zaostrenonakorupci.cz/category/kauzy/opencard/prubeh-kauzy/>.

4 VYUŽITÍ ŘEŠENÉ PROBLEMATIKY V ŽURNALISTICE

Ve své žurnalistické části jsem se věnovala žánrům jako je editorial, úvodník, rozhovor a anketa. V editorialech se pozastavuji jak nad korupcí jako úplatkářstvím, tak také nad oblastmi, kde všude se s korupčním jednáním můžeme setkat. V tomto žurnalistickém žánru jsem také naťukla problematiku veřejných i neveřejných zakázek, což je mým hlavním tématem v úvodníku, ve kterém se opírám o výpověď paní Aleny. Ta mi v anketním průzkumu pověděla o podivných praktikách při zadávání zakázek ve stavebních firmách. Na toto téma jsem požádala o vyjádření vicepremiérku pro koordinaci boje s korupcí Karolínu Peake a předsedu občanského sdružení Oživení Štěpána Rattaye, se kterým mám také rozhovor, a to nejen o veřejných zakázkách. Celou žurnalistickou část uzavírám anketou, kde jsem 14 respondentům různého pohlaví, věku i profese položila otázku: *Setkali jste se někdy s korupcí? Pokud ano, v jaké situaci.*

4.1 Editorial

Ať se podívám, kam se podívám, všude na mě zpoza rohu vykukují jen samé korupční aféry. Když jsem do „googlu“ zadala slovo korupce, vyjelo mi něco málo přes 2 800 000 výsledků za pouhých 0,19 sekund. A to je k zamyšlení hodné. Proto problematice korupce je věnováno i dnešní číslo.

Zavzpomínám-li na léta minulá z dob komunismu, kdy korupce byla brána jako národní sport, nebo ji označím novodobě jako nemoc společnosti, či ji snad dokonce budu nazývat trochu šalamounsky veřejné tajemství, vždy se bude jednat o tu samou korupci. A v našem českém případě tedy spíše o úplatkářství. Možná že se v době komunismu tradovala pořekadlo „*Kdo neokrádá stát, okrádá svou rodinu.*“, dnes se ale klidně můžeme všichni řídit heslem „*Rozkrádat se musí rychle ...*“.

Jedním z největších problémů korupce, ať se nám to líbí nebo ne, jsou veřejné či neveřejné zakázky. Jejich transparentnost by se dala přirovnat spíše ke kalným břehům vod. Ano, až tak je to hrozné. Ovšem není tomu tak dávno, co vysvitla naděje v podobě novely zákona o veřejných zakázkách, a tak už by přece jen mohl být nastolen pořádek, alespoň v této oblasti, když v jiných se korupčnímu prostředí stále velice daří. A to poslední dobou hlavně tomu politickému. I když jsem jako volič neustále přesvědčována, ať volím právě toho či onoho, že právě ten či onen se postará o vymýcení korupčních dinosaurů, tak se mi

zdá, že jako by po překročení politického prahu je všem zatemněn mozek vidinou neskonalého bohatství.

Ovšem zda původ získaných peněz v politice je opravdu tak křišťálově čistý, že ani křišťál být čistější nemůže, jak se kdysi dušoval bývalý předseda vlády Stanislav Gross, vědí pouze politici sami. Zatím to ale pro mě, obyčejného smrtelníka, vypadá tak, že „*profese politik*“ je nejvýdělečnějším řemeslem u nás.

4.2 Úvodník

NEKALÉ PRAKTIKY V SOUKROMÉM SEKTORU

Problém veřejných zakázek by se měl od 1. dubna 2012 výrazně zlepšit. Od novely, která vstoupila v platnost, se očekává nejen zvýšení transparentnosti ve veřejných zakázkách, ale i snížení limitů a tím celkově zpřísnění procesu zadávacího řízení. Ovšem, co když se nekalé praktiky objevují také v těch „neveřejných“ zakázkách.

Ilustrační foto: Denik.cz

I v soukromém sektoru se můžeme setkat s určitou formou korupce. Například ve stavebnictví se často nová konkurence dostává na trh jen horko těžko. Existuje nepsaná dohoda mezi stávajícími konkurenty, ovšem slovo „konkurent“ nelze chápat v tom pravém slova smyslu. A jak říká paní Alena, která se ve stavebnictví pohybovala více jak 15 let: „*Navenek se konkurence může zdát jako nekompromisní a soutěživá, avšak uvnitř jsou všichni dobří známí, kteří mezi sebou velice výhodně spolupracují.*“. I když se vše může na první pohled zdát nelogické, tak právě díky tomu, že firmy mezi sebou nevedou konkurenční boj, dosahují svého cíle. Což je v jejich případě maximalizace zisku.

Cena rozhoduje

Vypíše-li zadavatel výběrové řízení na zakázku, v řádech i milionů korun, firmy se spolu semknou a řídí se heslem „Všichni za jednoho, jeden za všechny.“. Podle předem daného klíče je stanovená jedna vyvolená firma, která zakázku bez větších problémů vyhraje. A jak je to možné? Jednoduše. Vybraná firma zpracuje cenovou nabídku, která i když není stlačená na minimální

Ilustrační foto: IDnes.cz

cenu, se stává nabídkou nejnižší. I přestože si vítěz zaručí slušnou marži a zakázku tím velice nadhodnotí, nikdo ho z konkurence neohrozí. Ta si své cenové nabídky vypracuje na vyšší cenu a on tak splňuje hlavní kritérium, kterým je právě nejnižší cena.

U dalšího výběrového řízení se celý proces opakuje s jedinou obměnou, že vítěznou firmou se stává jiná firma. „Tak to chodí pořád dokola, prospěch má celé společenství firem a žádná z nich tak není nucena snižovat své náklady a marži na minimum.“, dodává paní Alena.

Podobný případ řešili i v občanském sdružení Oživení, což je nevládní nezisková organizace prosazující principy transparentní veřejné správy, a jak říká předseda sdružení Štěpán Rattay: „Jedná se v principu o jeden ze způsobů kartelového jednání, který je velmi složité prokázat, pakliže je tento způsob zadávání veřejné zakázky tiše tolerován i ze strany veřejného zadavatele.“.

Aukce jako řešení

Ilustrační foto: Aukcniportalv.cz

O transparentnost státních zakázek se nyní postará novela zákona o veřejných zakázkách. Jak ale vyřešit spravedlivost a zdravou konkurenci při veřejné soutěži v soukromém sektoru, není vůbec nic jednoduchého.

„Efektivním řešením může být používání takzvaných eAukcí, ve kterých soutěží jednotlivci uchazeči o zakázku na internetu.“, říká

vicepremiérka pro koordinaci boje s korupcí Karolína Peake. On-line dražby se začínají v České republice velmi rychle prosazovat a to hlavně díky své jednoduchosti a hlavně maximální transparentnosti. A jak dodává Peake: „Tyto eAukce slaví poměrně velké úspěchy například v Ostravě.“.

O tuto novinku se v České republice zasloužila novela občanského soudního řádu, a tak můžeme zatím jen doufat, zda se k tomuto způsobu zadávání zakázek bude uchýlovat více zadavatelů i v dalších městech. Vždyť právě jim se díky eAukci často ušetří mnoho peněz. V praxi to totiž často chodí i tak, že vítězná firma pro ušetření práce ostatním, za ně zpracuje navýšené cenové nabídky, a tak její zisk je často až milionový. A jak říká paní Alena: „Mnohdy vše zachází ještě do větších extrémů, kdy z vítězné firmy přijede více lidí, kteří dělají takzvané medvědy a postupně v rozmezí patnácti minut přinášejí cenové nabídky a vystupují za dané firmy.“.

4.3 Rozhovor

ŠTĚPÁN RATTAY: „Korupce je prachobyčejná krádež.“

Protikorupčních organizací je dnes mnoho. V čele jedné, které však nejde pouze o zviditelnění svých členů, je i Štěpán Rattay. Od roku 1999 se jeho občanské sdružení Oživení zabývá problematikou korupce, která je poslední dobou v médiích skloňována ve všech pádech. A právě díky masírování ze stran médií se začínají ozývat i lidé. Ale jak říká Rattay: „Občas mi to připadá, jako kdyby se někteří lidé probudili z dlouholetého zimního spánku a najednou prozřeli, jiní se tváří tímto tématem zcela vyčerpaní, že s tím stejně nelze nic udělat, což není zas až tak pravda.“.

Zdroj: Štěpán Rattay

Jste předsedou občanského sdružení Oživení, jak jste se na tento post dostal?

Pracuji v organizaci od roku 2006, kde jsem začínal na projektech monitorujících střety zájmů českých veřejných činitelů. V našem sdružení následně došlo k několika neočekávaným změnám. Museli jsme učinit rozhodnutí, jakým směrem se budou dále naše aktivity ubírat. V Oživení se nenašel nikdo, kdo by měl zájem se řízením organizace zabývat a tak jsem se s ne příliš velkými manažerskými zkušenostmi řízení organizace ujal.

Jak organizace Oživení, o. s. bojuje proti korupci v České republice?

Velká část naší práce je založena na monitorování, získávání informací, jejich vyhodnocování a následném prezentování. Poskytujeme právní poradenství, zpracováváme kauzy, které se točí kolem nehospodárnosti, netransparentnosti a korupce ve veřejné správě. Dále se věnujeme osvětě a vzdělávání. Pomáháme při sestavování protikorupčních strategií. Hodně se také soustředíme na samosprávnou úroveň, ale účastníme se i poradního orgánu Vlády ČR v rámci naplňování cílů Vládní protikorupční strategie. A v neposlední řadě provozujeme platformu Bezkorupce, která má za cíl propojovat lokální občanské iniciativy a aktivisty. Poskytujeme jim protikorupční know-how a nabízíme poradenství.

Co vás dovedlo k rozhodnutí bojovat v Česku proti korupci?

Obecně se zajímám o dění kolem mě, nejen na té vyšší politické úrovni, ale přímo i v místě, kde žiji. Jak rozhoduje obecní úřad či městská část o veřejných záležitostech, jakým způsobem nakládají se svěřeným majetkem a penězi. Nelze se spokojit pouze s volební povinností a dojít jednou za pár let k volebním urnám, je nutné se i o veřejné rozhodování zajímat. A pokud se setkáváte s netransparentním přístupem ze strany úřadů, které ovlivňuje prostředí, ve kterém žijete, nezbude nic jiného než se aktivně zapojit a dát najevo, že znáte, jaká jsou naše práva. Obávám se, že nikdo jiný to za nás momentálně neudělá.

Setkal jste se již osobně vy sám také s korupcí?

Osobně jsem se doposud nesetkal s uplácením, že by mi někdo nabídl úplatek. Na druhé straně jsem se jednou ve Francii nacházel v situaci, kdy průvodčí s policií na mne vyvíjeli nátlak, že pokud nezaplatím vymyšlenou pokutu, byť jsem měl řádně zakoupenou jízdenku, nebudu moci dále v cestě pokračovat, což se ostatně poté stalo.

Můžete srovnat míru korupce u nás i s jinými zeměmi?

Myslím, že do jisté míry lze srovnávat míru korupce. Měl jsem možnost navštívit i země jako je například Ukrajina nebo Arménie a troufám si říci, že míra korupce v těchto zemích je vyšší či snad dokonce i součástí běžného života lidí. Naopak existují země s vyspělou demokracií, kde aplikovali účinná opatření, která dosud u nás nefungují, nebo jejich užití v praxi poukazuje na jejich špatné nastavení, jedná se třeba o dohled nad financování politických stran, dodržování principů transparentnosti při nakládání s veřejným majetkem, ochranu oznamovatelů, manipulaci při zadávání veřejných zakázek či přístup k informacím a lobbying. Ale i vyspělé demokracie se s tímto nešvarem potýkají, korupci prostě nelze s konečnou platností vymýtit, ale věřím, že ji lze do značné míry eliminovat.

Kde vidíte kořeny korupce dnešní České republiky?

Korupce je starší než kořeny České republiky, někdo ji jednou výstižně nazval „*druhým nejstarším řemeslem*“. Nepříznivá současná situace rozhodně odráží i oněch 40 let vlády totality v duchu „*Kdo neokrádá stát, okrádá svou rodinu.*“, násilné odtržení vlastnických vztahů a totální devalvace majetku, který někdo buduje a zhodnocuje s péčí řádného hospodáře, se na nás rozhodně také podepsala. Současná situace určitě neprospěla ani absence právního rámce, který zde chyběl v porevolučním období 90. let. Což bylo také základem vzniku různých podnikatelských elit s nevybíravým jednáním a velmi úzkou vazbou na politiku.

Kde je největší problém nebo slabina, že korupční jednání nejsou u nás vždy potrestána?

Morální pokleslost společnosti a chtíč po moci a penězích, nedostatečně kvalitně nastavená pravidla, ta co existují, se obcházejí či porušují a je velmi těžké prokázat, že šlo o úmysl. Důsledně se nevymáhá odpovědnost za vzniklou škodu a máme málo odstrašujících příkladů, kde účastníci takového jednání jsou spravedlivě potrestáni, což poukazuje na nedostatečnou nezávislost vyšetřovacích orgánů a justice.

Věříte, že se v České republice dá něco zásadního v této oblasti změnit?

Domnívám se, že sice velmi pozvolna, ale postupně se daří činit dílčí úspěšné kroky, příkladem je třeba novela zákona o veřejných zakázkách, která v konkrétní oblasti zužuje pole pro nekontrolovatelné bujení korupce. Za poslední rok také došlo k odvolání hned

několika vysoce postavených veřejných funkcionářů včetně ministrů vlády, to alespoň poukazuje na důslednější vyvozování politické odpovědnosti.

A jaká další zlepšení v transparentnosti veřejných zakázek očekáváte od této novely?

Posílení transparentnosti, snížení limitů a tím rozšíření zákonných povinností při zadávání zakázek podle zákona o Veřejných zakázkách. Prakticky dochází k zúžení prostoru pro manipulaci při zadávání veřejných zakázek.

V České republice vznikají stále nové protikorupční organizace a nově i nadace. Nebylo by lepší, aby se spojily a bojovaly společně proti korupci?

Oživení dlouhodobě spolupracuje a vydává společná prohlášení a výzvy nebo koordinujeme práci na kauzách tak, abychom se navzájem příliš nepřekrývali s organizacemi jako je např. Transparency International, Ekologický právní systém nebo Otevřená společnost, ale i s iniciativami jako je Platforma pro transparentní zakázky či Koalice pro transparentní podnikání. Jinak souhlasím, že v poslední době vznikla celá řada nových uskupení takzvaných fondů, které chtějí s korupcí bojovat. Veřejnost si musí sama udělat obrázek, jaké výsledky za kým stojí a vytvořit si k nim důvěru v jejich smysluplné a účelné počínání.

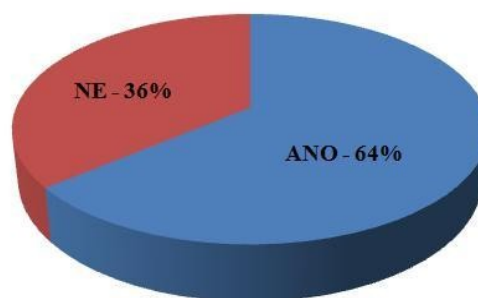
Jak byste pár slovy definoval korupci?

Korupci vnímám jako společenskou nemoc, která nás provází, co lidstvo existuje, reaguje na vývoj naší společnosti včetně zdokonalování našich politických režimů. Čím je více sofistikovaný politický systém, tím lze očekávat, že bude i sofistikovaněji páchána korupce, byť se stále v principu jedná o „*prachobyčejnou*“ krádež.

4.4 Anketa

Dnešní číslo je celé věnováno problematice korupce. Ze všemožných průzkumů a anket vyplývá, že jeden z největších problémů České republiky je právě korupce. Ne jinak, tomu je i u průzkumu společnosti SANEP, kde více jak polovina dotázaných odpověděla, že byli svědkem korupčního jednání. A proto jsem se i já rozhodla zmapovat korupci v našich ulicích a ptala jsem se vás, zda jste se s korupcí nebo s úplatky již někdy setkali, a pokud ano, v jaké situaci.

Setkali jste se někdy s korupcí?

Zdroj: Mediaspot.cz

Kateřina – studentka (23 let)

„Ještě asi tak pět let zpátky mi mamka kupovala každý měsíc dlouhodobou jízdenku na městskou hromadnou dopravu. Bohužel jednou zapomněla, protože zrovna odjížděla na služební cestu. A ani já si neuvědomila, že mi „měsíčník“ končí. Jak to tak bývá, hned ten den mě zrovna chytli revizoři. Při mé smůle nepomohl ani pláč a odcházela jsem domu s pokutou. Naštěstí jsem ještě to odpoledne potkala kamaráda, který říkal, že má známého na Dopravním podniku. Hned zavolaal, domluvil se s ním na pivo a moje pokuta byla vyřešená.“

Tomáš – skladník (49 let)

„Jako mladý, když jsem měl jít na dva roky na vojnu, jsem vymýšlel různé způsoby, jak se jí vyhnout. Od známého jsem dostal kontakt na jednu paní, co pracovala u vojenských staveb a ta mi za láhev dobré kořalky a 3 tisíce korun českých k tomu vyřídila, že na vojnu nemusím. Nastoupil jsem tedy jen na pět měsíců k vojenským stavbám a pak bylo po vojně.“

Marie – v důchodu (72 let)

„S korupcí jako takovou jsem se asi nikdy nesetkala. Ale před několika lety šel manžel do nemocnice na operaci kloubu. Chtěla jsem jen, ať se mi o něj lépe starají a má se dobře, tak jsem vždy za ním na návštěvu vzala něco dobrého i sestřičkám. Občas to byla káva, občas čokoláda.“

Václav – podnikatel (57 let)

„Je tomu zrovna asi měsíc, co jsem v obci jel více jak padesát. Bohužel hned za vesnicí stáli policajti i s bločkem. Po chvíli přemlouvání, ale vyměnili dvoutisícovou pokutu za pět set korun na ruku.“

Jaroslav – v důchodu (80 let)

„Když se v devadesátém roce u nás ve městě stavěl nový panelák, věděl jsem, že je to ideální místo pro bydlení mého syna s rodinou. Bohužel nebyl povoláním učitel, policajt ani nevykonával jinou záslušnou profesi, podobně těmto. A ani varianta podnikového bytu pro něj nebyla reálná a stejně tak čekání na štěstí v pořadníku bylo dosti naivní. Proto jsem zašel za svým známým na úřad, dal mu obálku s finančním obnosem a syn byt dostal.“

Ondřej – řidič (32 let)

„K určité formě korupce jsem byl nucen mým bývalým zaměstnavatelem. Teda podle něj šlo pouze o udržení dobrých vztahů, ale podle mě to byl prachsprostý úplatek. Vždy na konci roku jsem vozil našim nejlepším klientům láhev pětihvězdičkové Metaxy a někdy k tomu ještě dobré víno se slovy, že děkujeme za jejich velké nákupy a těšíme se na další spolupráci.“

Eliška – učitelka (45 let)

„S korupcí jsem se setkala, když jsem potřebovala najít pro mou matku domov seniorů. V pořadníku si jí paní ředitelka zapsala na poslední místo, což znamenalo, že před ní bylo asi ještě 140 žadatelů. Bylo mi jasné, že se tedy do domova důchodců jen tak nedostane.“

Paní ředitelka mi tenkrát ale nabídla, že podle výše úplatku posune maminku do předních míst. Ani nevím, kolik bych musela tenkrát dát, aby ji vzali do týdne, ale nakonec jsem pro ni našla jiný domov.“

5 ZÁVĚR

Korupce je celosvětovým problémem, což dokazují i některé kvantifikovatelné indexy měření korupce jako je například Index vnímání korupce, který zahrnuje více jak 180 států z celého světa, včetně České republiky. Díky tomuto indexu se prokazuje, že míra korupce v České republice se zvyšuje. O čemž svědčí i fakt, že ve střední Evropě jsme ve vnímání korupce po Slovenské republice na tom nejhůře. A ani v rámci Evropy nelze říci, že by 24. místo z celkových 30 bylo dobré. Proto je určitě důležité, aby vznikaly protikorupční organizace nevládního charakteru. Často se totiž můžeme s korupčním jednáním setkat i tam, kde bychom to měli nejméně čekat, a to je vláda, respektive politická scéna.

Právě Index vnímání korupce dokazuje, že se Česká republika pomalu dostává na úroveň ve vnímání korupce jako před rokem 2005. Což je také nejspíš proto, že české právo není stále dokonalé. Korupční jednání nejsou vždy potrestána, tak jak by měla. I přestože protikorupční organizace vedou boj s korupcí na vysoké úrovni, jejich protikorupční nástroje či opatření nejsou efektivní. Důkazem neefektivnosti je také protikorupční linka 199, kterou právě k 30. dubnu 2012 zrušilo Ministerstvo vnitra České republiky. Za rok 2011 řešila pouze 72 podnětů z celkových 1381 hovorů, důvodem tedy byla omezenost relevantních podnětů, a tak opět jako protikorupční nástroj pro občany zůstává pouze bezplatné poradenství.

Boj proti korupci však začala intenzivně vést i vláda, která schválila Strategii vlády v boji proti korupci na období let 2011 a 2012. Založila si také Poradní sbor ministra vnitra a Poradní sbor vládního výboru pro koordinaci boje s korupcí. Oproti předešlým vládám začala opravdu něco dělat, o čemž svědčí i novela o veřejných zakázkách, která byla přijata 1. dubna 2012.

Cílem mé práce nebylo pouze analyzovat korupční jednání v České republice, ale zaměřit se i na formy korupce. Těm jsem se věnovala v první části své bakalářské práce, kde jsem se zabývala hlavně závažností korupce a oblastmi výskytu korupce, přičemž jsem zjistila, že s korupcí se dá setkat opravdu všude. Důkazem tomu jsou i výsledky indexu Globálního barometru korupce, kde je zjevné, že korupční jednání se objevují nejen v sektorech či institucích jako je policie, parlament či podnikatelský sektor, ale i v církevních a náboženských institucích, v justici a dokonce i v nevládních neziskových organizacích. Za oblast nejvíce postiženou korupcí, však byly označeny téměř 80 % z více jak 90 000 respondentů již zmiňované politické strany.

Zatím se tedy všichni smiřují s tím, že korupce tu vždy byla a bude, ovšem podle průzkumu agentury Gfk Czech, si ne, všichni dotazovaní myslí, že boj s korupcí je zbytečný. Téměř stejná část to vidí i opačně. V současné situaci je, ale problematika korupce chápána jako velký problém, což dokazuje průzkum agentury STEM, ze kterého vyplývá, že s korupcí a s podplácením úředníků jsou lidé velmi nespokojeni, na rozdíl od postavení České republiky v Evropské unii či kontroly svobody trhu. Tyto problémy lidé vnímají pouze okrajově.

Je tedy jasné, že s problematikou korupce se musí i nadále bojovat, a to ve všech oblastech. Proto, aby boj byl rovnoměrný, neměly by vznikat stále nové a nové protikorupční organizace, naopak by se měly ty dosavadní spojit a začít protikorupční boj společně. Čtyřicet let totalitní vlády jistě Českou republiku ovlivnilo. Zda ale korupce v ČR nemá tedy tak tuhý kořínek, jak by se mohlo na první pohled zdát, a dá se snad i zcela vymýtit, je otázka na další zpracování. Boj je proti ní veden, ale zatím bohužel ne vždy vítězný. Za první významný krok k vítězství, však nyní můžeme považovat odsouzení politických představitelů Víta Bárty za podplácení a Jaroslava Škárky za podvod.

Seznam použité literatury

a) Odborné knihy

1. FASSMANN, Martin. *Stínová ekonomika a práce na černo*. K Effect CZ, a. s., 2007. 358 s. EAN 978-80-86846-21-7.
2. FRIČ, Pavol. *Korupce na český způsob*. G plus G, 1999. 302 s. ISBN 80-86103-26-9.
3. CHMELÍK, Jan a Zdeněk TOMICA. *Korupce a úplatkářství*. Praha: Linde Praha, 2011. 281 s. ISBN 978-80-7201-853-6.
4. JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Praha: Portál, s. r. o., 2001. 316. ISBN 80-7178-535-0.
5. JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou*. podle stavu k 1. 1. 2010. Praha: Leges, 2009. 1216 s. ISBN 978-808-7212-226.
6. PETROVSKÝ, Karel. *Korupce po česku anebo korupce očima průměrného Čecha*. Eurolex Bohemia, a. s., 2007. 193 s. ISBN 80-86861-94-5.
7. SMITH, Michael L. *Vnímání a realita korupce v České republice: nové výzkumy, metody a postupy*. Praha: ISEA – Institut pro sociální a ekonomické analýzy, 2008. 115 s. ISBN 978-80-903316-4-8.
8. VOLEJNÍKOVÁ, Jolana. *Korupce v ekonomické teorii a praxi*. Zeleneč: Profess Consulting, 2007. 390 s. ISBN 978-80-7259-055-1.
9. Zákon č. 513 ze dne 5. listopadu 1991. Obchodní zákoník. 1991, s. 17. ISBN 978-80-7400-028-7.

b) Elektronické dokumenty

1. AUKČNÍPORTÁLY.CZ. *E-aukce.com*. [online]. 2012. [cit. 2012-05-07]. Dostupné z: <http://aukcniportaly.cz/nejuspesnejsi-aukcni-sine/e-aukce-com/>.
2. AKTUÁLNĚ.CENTRUM.CZ. *Bártova „obálková kauza“ krok za krokem*. [online]. 2012. [cit. 2012-04-16]. Dostupné z: <http://aktualne.centrum.cz/domaci/grafika/2012/03/03/bartova-obalkova-kauza-krok-za-krokem/#1>.

3. BEZ KORUPCE. *O nás*. [online]. 2011. [cit. 2012-04-11]. Dostupné z: <http://www.bezkorupce.cz/o-nas/>.
4. BEZ KORUPCE. *Pololetní vysvědčení vládě ČR v boji proti korupci*. [online]. 2012. [cit. 2012-04-12]. Dostupné z: <http://www.bezkorupce.cz/wp-content/uploads/2012/02/2012-Vysvedceni-za-protikorupcni-strategii-slovni-hodnoceni.pdf>.
5. BEZ KORUPCE. *Právní poradna – linka 199*. [online]. 2011. [cit. 2012-04-11]. Dostupné z: <http://www.bezkorupce.cz/protikorupcni-linka/>.
6. BEZ KORUPCE. *Vysvědčení*. [online]. 2012. [cit. 2012-04-19]. Dostupné z: <http://www.bezkorupce.cz/wp-content/uploads/2012/02/vysvedceni.jpg>.
7. BEZ KORUPCE. *Zpráva Oživení, o. s., o provozu protikorupční linky 199 za období leden – prosinec 2011*. [online]. 2012. [cit. 2012-04-11]. Dostupné z: http://www.bezkorupce.cz/wp-content/uploads/2012/02/zprava_rok_2011_linka199_pro-MVCR+grafy.pdf.
8. GFK CZECH. *Kdo nebere úplatky, okrádá rodinu - vývoj korupčního prostředí v letech 1998 – 2010*. [online]. 2012. [cit. 2012-04-11]. Dostupné z: http://www.gfk.cz/public_relations/press/press_articles/005619/index.cz.html. Vlastní úprava 2012.
9. GFK CZECH. *Korupce tu byla a také bude, myslí si občané České republiky*. [online]. 2010. [cit. 2012-04-10]. Dostupné z: http://www.gfk.cz/public_relations/press/press_articles/005716/index.cz.html. Vlastní zpracování 2012.
10. GFK CZECH. *Obráz podnikatelů se v očích veřejnosti zvolna zlepšuje*. [online]. 2011. [cit. 2012-04-11]. Dostupné z: http://www.gfk.com/imperia/md/content/gfkpraha/press/2011/110921_gfk_vnimani_podnikatelu.pdf.
11. HAVLÍK, Radim. *Splšky už nepůjdou do potoka, Předina má novou čističku a kanalizaci*. [online]. 2010. [cit. 2012-05-08]. Dostupné z: http://prostejovsky.denik.cz/zpravy_region/splasky-uz-nepujdou-do-potoka-predina-ma-novou-cis.html.
12. MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Jak definovat pojem korupce*. [online]. 2010. [cit. 2012-04-11]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/faq-vymezeni-pojmu-jak-definovat-pojem-korupce.aspx>.

13. MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Priority Ministerstva vnitra 2011 – 2012*. [online]. 2010. [cit. 2012-04-11]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/soucasnost-830237.aspx>.
14. MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Protikorupční aktivity*. [online]. 2011. [cit. 2012-04-11]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/protikorupcni-aktivity.aspx>.
15. MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Působnost ministerstva*. [online]. 2010. [cit. 2012-04-11]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/ministerstvo-pusobnost-ministerstva.aspx>.
16. MINISTERSTVA VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Strategie vlády v boji proti korupci*. [online]. 2011. [cit. 2012-04-16]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/boj-proti-korupci-strategie-vlady-v-boji-proti-korupci.aspx>.
17. MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Strategie vlády v boji proti korupci na období let 2011 a 2012*. [online]. 2010. [cit. 2012-04-11]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/uplna-verze-strategie-vlady-v-boji-proti-korupci-na-obdobi-let-2011-a-2012.aspx>.
18. MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Vývoj počtu osob obžalovaných a odsouzených za úplatkářství v ČR celkem*. [online]. 2009. [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/uplna-verze-strategie-vlady-v-boji-proti-korupci-na-obdobi-let-2011-a-2012.aspx>. Vlastní úprava 2012.
19. NEJVYŠŠÍ KONTROLNÍ ÚŘAD. *Postavení a působnost*. [online]. 2010. [cit. 2012-04-11]. Dostupné z: <http://www.nku.cz/cz/urad/default.htm>.
20. NEJVYŠŠÍ KONTROLNÍ ÚŘAD. *NKÚ zkontroloval peněžní prostředky použité na přípravu a realizaci státní maturitní zkoušky*. [online]. 2012. [cit. 2012-04-19]. Dostupné z: <http://www.nku.cz/cz/media/nku-zkontroloval-penezni-prostredky-pouzite-na-pripravu-a-realizaci-statni-maturitni-zkousky-id5921/>.
21. OSN. *Mezinárodní den proti korupci*. [online]. 2011. [cit. 2012-04-12]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=1741>.
22. OTEVŘENÁ SPOLEČNOST. *Právo na informace*. [online]. 2010. [cit. 2012-04-22]. Dostupné z: <http://www.osops.cz/cz/projekty/pravo-na-informace/>.
23. POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY. *Útvar odhalování korupce a finanční kriminality SKPV*. [online]. 2010. [cit. 2012-04-11]. Dostupné z:

- <http://www.policie.cz/clanek/uokfk-skpv-utvar-odhalovani-korupce-a-financi-kriminality-skpv.aspx>.
24. RŮŽOVÝ PANTER. *Nevládní nezisková organizace Růžový panter*. [online]. 2010. [cit. 2012-04-11]. Dostupné z: <http://www.ruzovypanter.cz/ruzovypanter.html>.
25. RESPEKT INSTITUT. *Průběh kauzy Opencard*. [online]. 2010. [cit. 2012-04-16]. Dostupné z: <http://zaostrenonakorupci.cz/category/kauzy/opencard/prubeh-kauzy/>.
26. SAIVER, Filip. *Aféra před volbou fotbalového vedení: kupovat funkcionář Kučera hlasy?* [online]. 2009. [cit. 2012-05-08]. Dostupné z: http://fotbal.idnes.cz/afera-pred-volbou-fotbaloveho-vedeni-kupoval-funkcionar-kucera-hlasy-1kc-/fot_reprez.aspx?c=A090622_233307_fot_reprez_ald.
27. SANEP. *Většina Čechů se setkala s korupcí!* [online]. 2010. [cit. 2012-05-07]. Dostupné ze: <http://www.medispot.cz/korupce-uplatky/vetsina-cechu-se-setkala-s-korupci.html>.
28. SCHEINOST, Miroslav. *Dokumenty OSN ke korupci a organizovanému zločinu*. [online]. 2008. [cit. 2012-04-12]. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/341.pdf>.
29. STEM. *Nejzávažnější problém ČR je podle občanů korupce*. [online]. 2012. [cit. 2012-04-20]. Dostupné z: <http://www.stem.cz/clanek/2400>.
30. STREICHSBIEROVÁ, Milana a Oldřich KRULÍK. *Evropský úřad boje proti podvodům*. [online]. 2008. [cit. 2012-04-11]. Dostupné z: http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/rs_atlantic/data/files/organ4.pdf.
31. TRANSPARENCY INTERNATIONAL. *Co je to korupce*. [online]. 2011. [cit. 2012-04-11]. Dostupné z: <http://www.transparency.cz/korupce/>.
32. TRANSPARENCY INTERNATIONAL. *O nás*. [online]. 2011. [cit. 2012-04-11]. Dostupné z: <http://www.transparency.cz/o-tic/>.
33. TRANSPARENCY INTERNATIONAL. *Sektory (instituce) vnímané jako nejvíce postižené korupcí – celosvětově*. [online]. 2010. [cit. 2012-04-11]. Dostupné z: http://www.transparency.cz/doc/publikace/indexy/gbk_2010/GCB2010_CZ_podklady.pdf.
34. TRANSPARENCY INTERNATIONAL. *Studie národní integrity*. [online]. 2011 [cit. 2012-04-12]. Dostupné z: http://www.transparency.cz/doc/TIC_Studie_narodni_integrity_www.pdf.
35. TRANSPARENCY INTERNATIONAL. *Tisková zpráva TIC*. [online]. 2010. [cit. 2012-04-11]. Dostupné z:

http://www.transparency.cz/doc/publikace/indexy/gbk_2010/GCB2010_CZ_podklady.pdf. Vlastní úprava 2012.

36. TRANSPARENCY INTERNATIONAL. *Vývoj indexu CPI 1997 – 2011*. [online]. 2011. [cit. 2012-04-16]. Dostupné z: <http://www.transparency.cz/index-cpi-2011/>. Vlastní zpracování 2012.
37. TRANSPARENCY INTERNATIONAL. *Watchdog – rok první*. [online]. 2011. [cit. 2012-04-11]. Dostupné z: <http://www.transparency.cz/watchdog-rok/>.
38. ÚŘAD PRO OCHRANU HOSPODÁŘSKÉ SOUTĚŽE. *Poslání a kompetence*. [online]. 2012. [cit. 2012-04-11]. Dostupné z: <http://www.compet.cz/o-uradu/poslani-a-kompetence/>.

Seznam zkratek

AK	Index administrativní
BPI	Bribe Payers Index (Index plátců úplatků)
CPI	Corruption Perception Index (Index vnímání korupce)
ČR	Česká republika
EBRD	European Bank for Recontruction and Development (Evropská banka pro obnovu a rozvoj)
GCI	Growth Competitiveness Index (Index konkurenceschopnosti)
GM	Governance Matters (Souhrnný index)
GRECO	Group of States against Corruption (Skupina států proti korupci)
ICRG	International Country Risk Guide
IDR	Index transformace
IEF	Index of Economic Freedom (Index ekonomické svobody)
IIQ	Index of Institutional Quality (Index institucionální kvality)
IKVR	Index korupce veřejných rozhodnutí
ODS	Občanská demokratická strana
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development (Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj)
OLAF	Office de la Lutte Anti-Fraude (Evropský úřad pro boj proti podvodům)
OSN	Organizace spojených národů
OS	Index ovládnutí státu
QCI	Quality of Governance Index (Index kvality správy)
TOP09	Tradice, odpovědnost, prosperita 2009
VK	Index vlivové korupce
VV	Věci Veřejné
WEF	World Economic Forum (Světové ekonomické fórum)

Prohlašuji, že

- jsem byla seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- беру на vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, bakalářskou práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že diplomová (bakalářská) práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího bakalářské práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o diplomové (bakalářské) práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, diplomovou (bakalářskou) práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 11. května 2012

.....
Simona Podobová

Seznam příloh

Příloha číslo 1 – *Klasifikace indikátorů korupce podle použité metodiky*

Příloha číslo 2 – *Index vnímání korupce za rok 2011 v rámci Evropy*

Příloha číslo 3 – *Vysvědčení vlády České republiky v boji proti korupci*